

Univerzita Jana Amose Komenského Praha
BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2022-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Vrublová

**Sociálně-právní ochrana dětí z pohledu pracovníka
OSPOD s důrazem na aspekt vzdělávání na území hlavního
města Prahy**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lukáš Stárek, Ph. D., MBA

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2022-2023

BACHELOR THESIS

Barbora Vrublová

**Social and legal protection of children from the perspective
of the social worker focused on education in the territory of
the capital city of Prague**

Prague 2023

The Bachelor Work Supervisor:

Mgr. Lukáš Stárek, Ph. D., MBA

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. Lukášovi Stárkovi, Ph.D., MBA za profesionální vedení mé bakalářské práce, PhDr. Haně Hejné a Mgr. Petře Janíkové za mnoho odborných rad a připomínek.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pracovníka OSPOD s důrazem na aspekt vzdělávání na území hlavního města Prahy. Cílem je aplikovat andragogiku do oblasti sociální práce v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

V teoretické části se autorka zabývá oborem vzdělávání jako takovým. Dále definuje základní témata sociálně právní ochrany dětí, právním ukotvení, systému sociálně sociálně-právní ochrany dětí v ČR a zejména pojem „ohrožené dítě“.

Nejvíce prostoru je věnováno kvalifikačním předpokladům a vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Kde je specifikovány odborné požadavky, kterým jsou pracovníci OSPOD povinni vyhovět a jaké jsou kladeny nároky na jejich osobní i odborné kompetence.

V praktické části je pomocí kvalitativního šetření popsáno hodnocení pracovníků OSPOD systému vzdělávání, jak zákonem požadované vzdělání využívají v praxi a jaký má význam průběžné vzdělávání pro jejich osobní i odborný rozvoj. Postřehy autorky jsou součástí posledních dvou kapitol.

Klíčová slova

Odborné nároky, ohrožené dítě, kompetence, sociálně-právní ochrana dětí, sociální pracovník, vzdělávání, zákon

Annotation

The Bachelor's thesis is dedicated to social-legal protection of children from the perspective of a worker in the Department of Social and Legal Protection of Children with an emphasis on the aspect of education in the territory of the capital city of Prague. The aim is to apply andragogy to the field of social work in the area of social-legal protection of children.

The theoretical part describes the field of adult education itself. Secondly, an author defines the basic subjects of social and legal protection of children, legal basis, a system of social and legal protection of children in the Czech Republic and especially, the term "endangered child". The most important part is focused on the qualification requirements and further education of social worker in the area of social and legal protection of children. There are specified professional requirements which are obligatory for the social workers at the department of social and legal protection of children and the requirements of their personal and professional competences.

The practical part is based on the quantitative research which describes the assessment of social workers at the department of social and legal protection of children and their opinion on the system of education of social workers. There is also described which requirements are obligatory and the importance of further education, not only the professional but also the personal development. The author's observations are part of the last two chapters

Keywords

Competence, , Education, Endangered child, Law Professional requirements, Social and legal protection of children, Social worker

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
1.1 Andragogika.....	12
1.2 Celoživotní vzdělávání	13
2 SYSTÉM SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY V ČR.....	15
2.1 Vymezení základních témat SPOD.....	15
2.1.1 Sociálně právní ochrana dětí	15
2.1.2 Právní ukotvení SPOD	16
2.1.3 Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR.....	17
2.2 Pojem ohrožené dítě.....	19
3 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY A VZDĚLÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI SPOD.....	22
3.1 Zkouška zvláštní odborné způsobilosti.....	23
3.1 Průběžné vzdělávání sociálních pracovníků dle zákona o sociálních službách..	23
3.2 Odborné nároky pro výkon spod	24
PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	31
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	31
4.2 Výzkumný soubor.....	32
4.3 Výzkumná metoda	33
4.4 Etika výzkumu	34
4.5 Výsledky výzkumu	34
4.6 Shrnutí výzkumu a diskuze.....	45
5 DOPORUČENÍ DO PRAXE	49
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
SEZNAM ZKRATEK	59

SEZNAM TABULEK.....	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

V předložené bakalářské práci se autorka věnuje vzdělávání pracovníků v oboru sociální práce, konkrétně v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

Téma autorka vybrala z důvodu odborného zájmu, především proto, že v oblasti sociálně-právní ochrany pracuje. Z titulu výkonu této profese musí splňovat vzdělání dle zákona o sociálních službách 108/2006 Sb., a zároveň se v oboru dále vzdělává nejen dle požadovaných kritérií (viz uvedený zákon), ale také samostatně, dle svých osobních i odborných preferencí.

Podobná témata jako autorka vypracovává také Profesní komora sociálně-právní ochrany dětí, z.s. Vzhledem k tomu, že autorka nezaznamenala aktuální zdroje, které by se zabývaly statistikou či výzkumem a zpracováním tématu vzdělávání v SPOD, vítá aktivitu výše zmíněné Profesní komory, která se mimo jiné zabývá i doporučeními v oblasti vzdělávání a kvalifikace pracovníků v oblasti SPOD, které předkládá kompetentním státním orgánům, včetně MPSV ČR. Viz. Příloha 1 – dopis Profesní komory ze dne 15.7.2022

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou. V teoretické části autorka jednotlivé kapitoly řadí dle tematických východisek problematiky vzdělávání v oboru sociální práce – sociálně-právní ochrany dětí. První kapitola je věnována vzdělávání v pojetí andragogickém. Ve druhé kapitole autorka představuje systém sociálně-právní ochrany dětí, oblasti péče o ohrožené děti a další činnosti s touto oblastí spojené. Ve třetí kapitole autorka propojuje předešlé kapitoly a soustřeďuje se na vzdělávání pracovníků vykonávající sociálně-právní ochranu dětí. Autorka v této kapitole představuje nároky na odbornost pracovníků v působícím systému a na které se vztahuje odborné průběžné vzdělávání. V praktické části autorka navazuje na témata v teoretické části a představuje kvalitativní šetření, ve kterém využila polostrukturovaného rozhovoru s pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) z různých městských částí hlavního města Prahy. Odpovídá na výzkumné otázky, které se týkají reflexe sociálních pracovníků OSPOD v systému průběžného odborného vzdělání na potřeby vzdělávání jako optimální pro výkon dané funkce a další problematiku, kterou respondenti považují za důležitou. Vyhodnocením

rozhovorů chce autorka přispět k úvaze o vhodnosti dosavadní praxe ve vzdělávání pracovníků OSPOD, popřípadě zaznamenat konkrétní postřehy potřeb pracovníků OSPOD v oblasti jejich celoživotního vzdělávání.

V posledních dvou kapitolách se autorka snaží přispět do diskuze o vzdělávání v oboru sociální práce na úseku sociálně právní ochrany dětí prostřednictvím vlastních postřehů a zkušeností, které získala při výkonu sociální práce na OSPOD.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ

„Vzdělávání je procesem, v němž převažuje informativní aspekt a v němž jedinec získává a osvojuje si soustavu poznatků a dovedností i metodu jejich nabývání. Vzdelávání je výsledkem jak výchovy, tak vzdělávání samotného.“ (Krebs, 2015, s.414)

Pro pojem vzdělávání existuje nespočet definic. Pro účely této práce autorka bude vycházet především z autorů Veteška, Beneš, Krebs kteří se vzdělávání dospělých a jeho společenským kontextem dlouhodobě zabývají.

Vzdělávací systém v ČR v současné obsahuje předškolní vzdělávání v mateřských a speciálních mateřských školách, dále pak povinnou 9letou školní docházku, na základních školách, která trvá 9 let. Poté žáci přechází na střední školu, nebo střední odborné učiliště, které poskytuje střední všeobecné nebo odborné vzdělání. Poslední fází přípravy na budoucí povolání je podle preferencí jednotlivců vyšší odborná škola, nebo vysoká škola. (Krebs, 2015)

Dle Vetešky (2008, s. 14-20) vzdělávání dospělých navazuje na všechny formy a stupně vzdělávání (včetně odborné přípravy), které má z logických důvodů jiné cíle, metody, formy a didaktické přístupy. Nositeli vzdělávání dospělých mohou být nejen specializovaná pracoviště (vzdělávací agentura), ale i zaměstnavatelé, vysoké školy a střední školy. Možnosti seberozvoje, rekvalifikace, další odborné přípravy jsou v současné době téměř neomezené. Zkoumáním teorie a praxe vzdělávání dospělých se zabývá vědní obor andragogika.

Z pohledu andragogiky považuje Veteška (2008) vzdělávání za proces, ve kterém dochází k procesu osvojování si poznatků, činností a dovedností, a přetváří je do vědomostí, znalostí a návyků. Vzdělávání je procesem, jehož se účastní subjekt vzdělavatele a subjekt vzdělávaného. Tato interakce je základem tohoto procesu.

Dle Beneše (2014, s. 11-19) je andragogika vědním oborem, o výchově a vyučování, který se zabývá veškerými hledisky vzdělávání a učení dospělých. Zároveň je také studijním oborem v oblasti pedagogických věd, který se na přípravě odborníků v této

oblasti podílí. Součástí andragogiky je dle Beneše také oblast společenské činnosti, ve které probíhá vzdělávání jako záměrné učení se dospělých, kterou nazývá „andragogická praxe“.

1.1 ANDRAGOGIKA

Autorka se v této kapitole zabývá andragogikou jako vědeckým oborem, který je součástí i dalších společenských věd, což využívá jako teoretický podklad k výzkumnému šetření v této bakalářské práci.

Jedinec se v průběhu svého života stává subjektem mnoha forem vzdělávání, a to nejen typu školního či školícího. Vzdělávání v tomto širším kontextu se dá chápat celý proces socializace jedince, který není omezen věkem. Jde o celoživotní proces pasivního i aktivního učení, v němž si jedinec osvojuje způsob chování a jednání, který mu umožňuje začlenění do společnosti a také mu umožňuje získání určitých znalostí, dovedností, hodnot a norem. (Slovník cizích slov, [online], [cit. 2022-12-05])

Veteška (2008, s. 14-29) uvádí, že na metodickém přístupu k člověku se podílí andragogika spolu s dalšími vědními obory – sociologie, psychologie, pedagogika, ekonomie. Zároveň andragogika s těmito obory kooperuje a vychází z jejich poznatků.

Dle Beneše je „Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. V našem pojetí je andragogika součástí věd o výchově vzdělávání a vyučování.“ (Beneš, 2014, s. 11)

Andragogika je rovněž chápána jako věda pomáhající dospělým efektivně se učit a pozitivně formovat vlastní osobnost se všemi jejími složkami. Andragogika pomáhá kultivovat osobnost člověka. (Veteška, 2008, str. 14-43)

Andragogika jako obor teorie a praxe se zabývá vzděláváním dospělých a v současné době má stále ve společnosti rostoucí význam. V našich podmínkách se to projevuje zejména díky zvyšujícímu se počtu lidí, kteří po ukončení studia, kterým se připravují na své budoucí povolání, dále rozvíjí své znalosti a schopnosti v různých formách profesního nebo zájmového vzdělávání. Studují velmi často při zaměstnání, absolvují různé druhy rekvalifikačních kurzů a odborných školení v rámci zaměstnání.

Díky tomu se rozvíjí i andragogika jako vědní a studijní obor, který je součástí studia některých vysokých škol, kde se připravují specialisté - andragogové na andragogickou teorii a její využití v praxi. (Veteška, str.20-43)

Úloha andragoga není totožná s úlohou pedagoga v systému školství. Je to dáno tím, že vzdělávaný, subjekt vzdělávání, již prošel vzdělávacím systémem, získal určité množství životních zkušeností a ve formě pracovních zkušeností bezesporu získal kromě určitých dovedností i sebehodnocení, které v dalším životním vzdělávání je nutné zohlednit. Proto charakteristika andragoga jako o vzdělavateli dospělých, mentorovi, facilitátorovi, koučovi, mediátorovi. (Průcha, 2014, s. 94)

Na druhé straně andragog musí mít mnoho kompetencí, které forma vzdělávání dospělých vyžaduje. (Veteška, 2008, s. 30-43)

1.2 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

„Celoživotní učení je v dnešní době vnímáno jako nezbytný proces vedoucí k aktivní zaměstnanosti a uplatnění se jedince na trhu práce.“ (Veteška, 2008. str. 14)

Dle Vetešky (2008, s. 15–30) má problematika celoživotního učení u nás kořeny v devadesátých letech minulého století. Jde o reakci na ekonomický, politický a environmentální vývoj. Na rozdíl od dřívějších dob jsou programy celoživotního vzdělávání zaměřené na rozvoj lidských zdrojů, a to vzhledem k potřebám ekonomického rozvoje a prosperity. Cílem vzdělávání je především uplatnění člověka v pracovním životě a tím, větší příspěvek ke komplexnímu využití pracovní síly ve prospěch ekonomiky. Menší význam se zároveň přikládá školským institucím. Do popředí se dostávají mimoškolní instituce, neformální vzdělávání a informální učení z různých zdrojů. V tomto typu vzdělávání již úloha státu není tak významná, důraz je dáván na rámec občanské společnosti a sdílení odpovědnosti mezi státem, obcemi, zaměstnavateli a dalšími nestátními organizacemi.

Uplatnění člověka na trhu práce má přímou souvislost se změnou společensko-ekonomického života. Subjektem těchto změn není jen člověk sám, ale zároveň i vzdělávací instituce, které na společensko-ekonomické potřeby musí adekvátně reagovat. S rozvojem e-learningových programů a multimediálního prostoru obecně, lze

považovat celoživotní vzdělávání za neohrazenou aktivitu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, [online], [cit. 2023-02-07])

Krebs (2015, s. 422-423) považuje celoživotní učení jako nepřetržitý vzdělávací proces, který kopíruje rozvoj celé společnosti, ve které je po vzdělávání vysoká poptávka. Pracovní uplatnění v jednom oboru je v životní kariéře člověka spíše výjimkou. V procesu celoživotního vzdělávání dochází k obnově, rozšíření a zdokonalení odborných kompetencí. Zároveň však může přinést změnu profesního zaměření. Tento proces je odrazem především osobního nastavení člověka, jeho sociálních vztahů a dále na druhé straně poptávkou po specializovaném vzdělávání. V zásadě nemůže chybět v rámci celoživotního vzdělávání motivace k rozvoji individuálních schopností a seberealizace.

Celoživotní vzdělání je také reakcí na nebývale rychlý technický rozvoj, který přináší nejen nutnost obnovy znalostí a dovedností, ale především získání nových specializačních kompetencí. (Krebs, 2015, s. 422-423)

2 SYSTÉM SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY V ČR

2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TÉMAT SPOD

V této kapitole se autorka zabývá hlavními tématy, které se dotýkají sociálně-právní ochrany dětí v ČR. Za hlavní témata autorka považuje vymezení pojmu sociálně-právní ochrana dětí, právní ukotvení sociálně-právní ochrany dětí, systém sociálně-právní ochrany dětí (dále SPOD). Autorka také přiblíží pojem „ohrožené dítě“ (dle zákona o SPOD).

2.1.1 Sociálně právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je charakterizována a definována dle různých parametrů a potřeb. V této práci autorka bude vycházet z níže definovaného pojmu SPOD dle současných renomovaných autorů a MPSV.

„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, [online], [cit. 2022-12-13])

„Sociálně-právní ochrana dětí tak, jak jí vnímáme dnes, je důsledkem složitých a dlouhodobých společenských změn a právního vývoje v oblasti občanského, rodinného i trestního práva. Z tohoto pohledu je potřeba na aktuálně probíhající změny v systému ochrany dětí pohlížet nikoliv jako na revoluci, ale jako na evoluci. Právě realizované změny jsou tedy důsledkem přirozeného vývoje postojů a hodnot společnosti ve vztahu k ochraně dětí a rodin, společenského poznání v oblasti psychologie a sociologie, ale i ekonomického a právního prostředí.“ (Pémová, Ptáček, 2012, s. 11)

Dle Matouška, je sociálně právní ochrana definována jako „Soubor činností upravených zákony směřující k zajištění práva dítěte na příznivý vývoj, výchovu a

ochranu zájmů. Protože dítě potřebuje ke svému vývoji rodinné prostředí, zahrnuje SPOD i činnosti, jejichž cílem je obnovení narušených funkcí rodiny.“ (Matoušek, 2016, s. 12)

2.1.2 Právní ukotvení SPOD

Výkon sociálně-právní ochrany dětí je legislativně ukotven mnoha právními dokumenty. Za výchozí zákonné normy řadíme Listinu základních práv a svobod a Úmluvu o právech dítěte (dále Úmluva), která byla přijata v roce 1989, a se vznikem samostatné ČR se stala základním východiskem pro zákonnou normu sociálně-právní ochrany v ČR. Přijetí zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí bylo důsledkem přijetí závazku státu plynoucí z Úmluvy, v níž se stát zavázal přenést práva a povinnosti z ní plynoucí do zákonných norem v ČR. (Stárek, 2021)

Úmluva definuje rodinu jako základní jednotku společnosti, která je důležitá pro zdraví vývoj jejích členů, a tudíž je hodna veškeré ochrany a podpory. Dítě samotné, pro svou tělesnou i duševní nezralost vyžaduje zvláštní ochranu a záruky. (Bechyňová, 2008, s. 45-47)

Práva dětí a povinnosti její ochrany jsou součástí i jiných zákonných norem, než je zákon o SPOD. Z Úmluvy jsou závazky přijaté i dalších zákonných normách. Jde například o:

- Úprava rodinného práva – manželství, výkon rodičovské odpovědnosti, práva dětí, osvojení a náhradní rodinné péče, ústavní výchova – je součástí Nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.
- Ústavní výchova ve všech formách, je zpracována v zákonu č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
- Trestnou činností mládeže s ohledem na psychický a fyzický stupeň vývoje dítěte se zabývá zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.

- Dále najdeme zákonné normy, ve kterých je akcentována problematika péče o dítě a práva dětí, např.: zákon o obětech trestních činů, Trestní zákoník, zákon o sociálním zabezpečení, zákon o zdravotních službách, a další.

V zákonu o SPOD je zahrnuta problematika cílové skupiny – dětí, v komplexu její ochrany, systému náhradní rodinné péče, kompetence a odpovědnost orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD), práva a povinnosti pověřených organizací, a další. Nově zákon také upravuje nad rámec věkové skupiny dětí do 18ti let, také ochranu mladých dospělých po dosažení 18 roku v případě, že dospělosti dosáhli v náhradní rodinné péči nebo ústavní výchově. (Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, [online], [cit. 2022-12-17])

2.1.3 Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR

Sociálně-právní ochrana dětí je garantována státem a je vykonávána prostřednictvím orgánům státní správy a samosprávních úřadů.

Orgány sociálně právní ochrany dětí a jejich působnost je určena § 4 odst. 1. Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Tyto orgány jsou:

- a) obecní úřady
- b) obecní úřady s rozšířenou působností
- c) krajské úřady
- d) ministerstvo práce a sociálních věcí
- e) Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí

Výkon sociálně-právní ochrany dětí jsou oprávněny vykonávat i tzv. pověřené organizace. „Pověření“ získávají organizace, které obdrží souhlas krajského úřadu, popř. Magistrátu hlavního města Prahy, v jejichž náplni poskytovaných služeb jsou i služby pro děti a rodinu. Tento souhlas se řídí zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a podléhá kontrole. Služby poskytované dětem a rodině mají převážně neziskový charakter (občanská sdružení, ústavy, církve, nadace apod.). Nejčastěji můžeme zaznamenat služby zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP), dále poradenské služby různého typu (sociálně aktivizační služby, sanace rodiny, poradenské a terapeutické služby, služby prevence rizikového chování, diagnostické ústavy a

střediska výchovné péče, doprovázející organizace v NRP, azylové domy pro rodiny s dětmi, krizová střediska, intervenční centra, denní stacionáře, dětské advokační centrum apod.). (Matoušek, 2016, s. 35-45)

Pro rodinná politika ochrany dítěte, preventivní činnost apod. jsou všechno aktivity, které vyplývají z již zmíněné Úmluvy. Zárukou naplnění obsahu Úmluvy je věcí státu a tudíž veškerá organizační, materiální i věcná podpora zmíněných organizací je odpovědností státu. Sociální politika státu, zahrnuje hlavní priority na podporu rodiny a zajištění práv a ochrany dítěte. Z výše uvedeného je patrné, že služby poskytované nestátními sociálními službami by měly být zahrnuty do těchto priorit. (Bechyňová, 2011, s. 21-25)

Největší část výkonu sociálně-právní ochrany dětí v ČR je zajišťována státem určenými organizacemi. Nejširší působnost mají OSPOD působících na samosprávních úřadech s rozšířenou působností. Zde se agenda SPOD dá rozčlenit zhruba na 3 hlavní části

- tzv. terénní práci - zahrnuje podpůrnou, kontrolní a exekutivní činnost, poradenství sociálně právní, výchovné, rodinné, finanční gramotnosti, oblasti zneužívání návykových látek, domácího násilí, syndrom CAN (syndrom týraného zneužívaného a zanedbávaného dítěte), kolizní opatrovnictví
- problematiku osvojení a náhradní rodinné péče – žádosti, poradenství, doprovázení, kontrola a ochrana dětí v pěstounské péči, kolizní opatrovnictví
- kuratela pro děti a mládež – preventivní činnost, poradenství, problematika přestupků a trestné činnosti mládeže, problematika rizikového chování dětí a mládeže (šikana, záškoláctví, zneužívání návykových látek), kolizní opatrovnictví a zastupování dítěte před orgány činných v trestních řízeních.

OSPOD je v rámci tzv. vyhledávání ohrožených dětí závislí na spolupráci s dalšími subjekty (školy, lékařská zařízení, odborná zařízení, veřejnost) protože informace se

kterými OSPOD pracuje musí pocházet z důvěryhodných zdrojů, musí být ověřitelné a dokazatelné. (Matoušek, 2016, 35-45)

2.2 POJEM OHROŽENÉ DÍTĚ

Ohrožené dítě není v praxi výkonu sociálně-právní ochrany oficiálním pojmem. Jde však o termín, který prochází celou sociálně-právní ochranou dětí a je pro ni určující.

Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí má termín ohrožené dítě jasný obsah (§6), kterému je věcný záměr zákona věnován. Sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje na ohrožené děti a její výkon spočívá v ochraně ohrožených dětí a prevencí před možným ohrožením i v jeho průběhu. (Matoušek, 2016, s. 12-16)

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí je určen všem dětem od narození do osmnácti let věku, které se nacházejí na území ČR, bez rozdílu. V §6 však dochází k určení toho, komu je tento zákon určen. Záměrem zákona je zajistit dětem příznivý vývoj a ochránit je před negativními důsledky výchovy a péči v rodině. Zákon k tomu využívá mnoho nástrojů, od poskytování poradenství až po zajištění bezpečného výchovného prostředí v náhradní rodinné či ústavní péči. (Pémová, Ptáček, 2022, s. 26-31)

Dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně jsou taxativně vyjmenovány děti, na které se sociálně právní ochrana zaměřuje. Jedná se o děti v §6, kterými jsou:

- a) jejichž rodiče
 1. zemřeli,
 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti

a dále se zaměřuje na:

- b) Děti, které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy.
- c) Děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný způsob života (užívání alkoholu, návykových látek, zanedbávání povinné školní docházky, aj.).

- d) Děti, které opakovaně utíkají od rodičů nebo osob, které jsou odpovědné za jejich výchovu.
- e) Děti, na kterých byl spáchán trestný čin, nebo je podezření ze spáchání trestného činu ohrožující jejich život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, aj.
- f) Děti, které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči, nebo pokud jejich umístění v zařízení trvá déle než 6 měsíců.
- g) Děti, které jsou ohroženy násilím mezi rodiči nebo osobami, které jsou odpovědné za jejich výchovu.
- h) Děti, které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty aj, nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany a na území České republiky jsou bez doprovodu rodičů, nebo jiných osob, které jsou odpovědných za jejich výchovu.

Důležitým doplňkem k §6 zákona č. 359/1999 Sb. je uvedení okolností za kterých jednotlivá písmena je možné považovat za naplněná. Jde především o intenzitu, frekvenci opakování, či míru závažnosti ohrožujícího jednání.

Míra ohrožení dětí je dána specifičností jednání pečujících osob, popřípadě samotných dětí. Jednotlivá písmena naplňují určitý charakter intervence do života dítěte.

Ad a 1 – rodiče zemřeli. V takovém případě se stává OSPOD poručníkem ze zákona (zákonným zástupcem), svěřeni dítěte do adekvátní péče se stává hlavním cílem.

Ad a 2 – rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. OSPOD dle zjištění obtíží zajišťuje poradenství, odbornou péči, popř. činí kroky k nápravě.

Ad a 3 – nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. V těchto případech se nejčastěji jedná o zanedbání péče, které může mít vědomý či nevědomý původ, tomu je adekvátně poskytována intervence. Při zneužívání práva se mnohdy jedná, již o trestnou činnost, kdy v takových případech OSPOD přistupuje ke spolupráci s odbornými pracovišti, popřípadě Policií ČR.

Ad b – zde se jedná o děti, svěřené do péče jiných osob (náhradní rodinná péče). OSPOD provádí náhradní rodinnou péči, kontroluje její úspěšnost a činí opatření pro zdárný vývoj dítěte.

Ad c – děti a mládež, s tímto rizikovým chováním podléhá intervencím kurátora pro mládež.

Ad d – útěky dětí od rodičů mají různé důvody, které nebývají vždy na první pohled patrné. OSPOD v tomto případě pečlivě vyhodnocuje rodinný život a postoje všech členů rodiny k vzájemným vztahům.

Ad e – v této situaci OSPOD spolupracuje se specializovanými pracovišti jako jsou krizová centra, psychologická pomoc, intervenční centra, Policie ČR.

Ad f – těmto dětem je věnována pozornost převážně z důvodu dlouhotrvající obtížné situace rodiny. Důvodem mohou být ekonomické problémy, vztahové partnery, zdravotní obtíže, které však nabývají takových rozměrů, že mají vážné důsledky na život dítěte. OSPOD zde provádí poradenskou činnost, v oblastech finančních, bytových, výchovných i právních.

Ad g – násilí v rodině, popřípadě domácí násilí, velice vážně ohrožuje bezpečí dětí a má následky celoživotního charakteru. Je proto naprosto nezbytné, aby nejen blízké okolí dítěte, ale především jeho rodiče měli povědomí o závažnosti páchaného násilí, přesto, že není pácháno přímo na dětech. OSPOD v těchto případech není pouze ochráncem dítěte, popřípadě jiné oběti násilí, ale také vykonává preventivní opatření.

Ad h – jedná se o děti, které se nacházejí na území ČR tzv. bez doprovodu. Těmto dětem je poskytována všestranná podpora buď v zařízení pro děti cizince, popřípadě v některé z forem náhradní rodinné péče.

3 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY A VZDĚLÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI SPOD

Obdobně jako jiné oblasti sociální práce jsou sociální pracovníci na úseku sociálně-právní ochrany dětí při svém výkonu práce povinni vyhovět požadavku na kvalifikační předpoklady dle § 110 zákona č. 108/2006 Sb.

Sociální práce pro své velice různorodé činnosti, které jsou dány konkrétními cílovými skupinám, na které se zaměřuje, zahrnuje i požadavky na kompetence sociálních pracovníků. Poptávka po specifických kompetencích byla zařazena do zákonné normy, která je v praxi striktně dodržována. Zákonem (108/2006 Sb., §110, odst. 4, písmeno) jmenované obory jsou v praxi vyžadovány velice striktně, přestože zákon požaduje vzdělávací programy zaměřené na sociální práci, sociální politiku sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku. V terciálním stupni vzdělání však jsou obory, které svým obsahem jsou zaměřené na uvedené, např. obor psychologie či sociologie v jednooborové či víceoborové kombinaci, ovšem absolventi tohoto studia nejsou dle stávající praxe na pozici sociálního pracovníka kvalifikováni. (Mátel, 2019, s. 84-102)

Z praxe organizací je známé, že se pracovníci musí zcela překvalifikovat nebo z oblasti sociální práce odejít. Mnohdy organizace, z důvodu nedostatku dle zákona kvalifikovaných pracovníků, zavádějí pracovní pozice, které nejsou zařazeny do oblasti sociální práce, ale ve skutečnosti ji pracovníci vykonávají. Nástavbové ani doplňkové vzdělání, jak je to např. v oblasti školství – pedagogické minimum, v oblasti sociální práce není. (Mátel, 2019, s. 84-102)

V oblasti sociálně-právní ochrany dětí jsou nároky na výkon sociální práce ještě složitější. Pozice sociálního pracovníka OSPOD je ovlivněna i nároky na pozici úředníka (§2 odst. 4 zákona o úřednících) úřadu samosprávného celku (obce s rozšířenou působností, kraje), kde je OSPOD dislokován v rámci přenesené působnosti. (Zákon č. 314/2002 Sb. o stanovení s pověřeným obecním úřadem)

3.1 ZKOUŠKA ZVLÁŠTNÍ ODBORNÉ ZPŮSOBILOSTI

Nad rámec zákona o sociálních službách jsou sociální pracovníci OSPOD povinni sloužit zkoušku zvláštní odborné způsobilosti (dále ZZOZ). Tato zkouška není povinná pro sociální pracovníky OSPOD, kterým byla dle § 33 nebo § 34 zák. č. 312/2002 Sb. uznána rovnocennost vzdělání. Po absolvování třítydenní přípravy na ZZOZ sociální pracovník vykoná zkoušku z obecných i odborných znalostí. ZZOZ má formu písemnou a ústní. (Institut pro veřejnou správu Praha, [online], [2023-01-24],

S ohledem na různost obsahu vzdělávacích programů daných zákonem č. 108/2006 Sb. je ZZOZ na výkon SPOD vyžadován interním Stanoviskem MPSV a MV (dále Stanovisko) ze dne 8. srpna 2019. V tomto Stanovisku jsou předloženy důvody, které tzv. rovnocennost vzdělání zpochybňují. Ministerstvo vnitra, které rovnocennost vzdělání uznává či zamítá, od r. 2019 vychází ze Stanoviska, což fakticky ukončilo možnost absolventů zákonem uvedených studijních oborů mít kvalifikační požadavky uznány jako dostačující pro výkon SPOD. (Ministerstvo vnitra České republiky, [online], [2023-01-24])

3.1 PRŮBĚŽNÉ VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ DLE ZÁKONA O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Podobně jako kvalifikační předpoklady pro sociální pracovníky je v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách v §111 upraveno i další povinné vzdělávání sociálních pracovníků.

Sociální pracovník OSPOD dle výše zmíněného zákona je povinen absolvovat nejméně 24 hodin dalšího vzdělávání za kalendářní rok. Zákon připouští několik forem. V praxi se využívají především akreditované kurzy MPSV, dále lze povinnost naplnit účastí na odborných konferencích, stážích a specializačním vzděláváním na VŠ a VOŠ.

Další průběžné vzdělávání je zakotveno také ve Standardech kvality sociálních služeb (dále Standardy), které se staly právním předpisem závazným od 1.1 2007 a jsou obsahem přílohy vyhlášky č. 2 MPSV č. 505/2006 Sb. Pracovníci OSPOD jsou povinni se Standardy kvality sociálních služeb řídit i dle zákona 359/1999 Sb. o sociálně právní

ochraně dětí. Povinnost vzdělávání, jeho zajištění, plánování a vyhodnocování je obsahem Standardu 6 – profesní rozvoj zaměstnanců. (mpsv.cz)

Sociální pracovníci OSPOD jsou povinni splnit i požadavky plynoucí z zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků. Povinnost je určena obdobím tří let, a to souhrnným počtem 18-ti hodin.

3.2 ODBORNÉ NÁROKY PRO VÝKON SPOD

Agenda pro výkon SPOD, která je dána zákonem č. 359/1999 Sb., je velice rozličná (viz kapitola 2). Ve své rozmanitosti dává velký nárok na osobní i odborné kompetence sociálních pracovníků působících na OSPOD. V této kapitole se autorka zabývá hlavními oblastmi, ve kterých výkon sociálně-právní ochrany realizuje.

V praktickém výkonu SPOD na samosprávných úřadech s rozšířenou působností je zpravidla agenda rozdělena do tří hlavních kategorií a dle personálních možností i na konkrétní pracovníky se specializací na problematiku domácího násilí a syndrom CAN. Samostatnou specializací je pak výkon tzv. kolizního opatrovnictví dle § 469 zákona o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb. (Matoušek, 2016, s. 50-52)

Autorka SPOD vymezila tyto hlavní oblasti výkonu SPOD, a to s ohledem na zaměření dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD:

- Péče o ohrožené děti a terénní práce

Tato oblast výkonu SPOD je velice různorodá, stejně tak, jak je různorodý život člověka. Příprava na zvládnutí optimální intervence do života rodiny a dítěte je proto velice náročná obsahově i časově. Na OSPOD se může obrátit v podstatě kdokoliv, kdo má za to, že se konkrétnímu dítěti nedaří dobře, je ohroženo špatnou péčí, konflikty rodičů, jsou u dítěte patrné známky nedostatečné péče. Nejčastěji se však na OSPOD obrací rodiče dětí, kteří trpí bytovou, ekonomickou nouzí, popř. mají problémy v rodinném (partnerském životě). Sociální pracovník pak je povinen se řídit zákonnými i metodickými postupy. Nad tuto prioritu je však nedílnou součástí jeho intervence i použití odborných kompetencí z mnoha disciplín psychologie, především vývojové psychologie, psychologie rodiny, sociální patologie. Neméně důležitou součástí

kompetence sociálního pracovníka je zkušenost s touto problematikou z vlastní praxe a sdílení zkušeností svých kolegů (intervize, supervize). (Pémová, Ptáček, 2012, s. 30-38)

Hlavní metodou sociální práce je v daném typu intervence sociální šetření, rozhovor, pozorování a zajišťování a analýza dalších informací o rodině. Sociální pracovník na základě těchto metod zvažuje, zda situace dítěte a rodiny vykazují známky možného ohrožení a využívá pak metodu vyhodnocování potřeb dítěte. Jde o komplexní anamnestický nástroj, který určuje další postup v případové práci s rodinou a dítětem. Na základě vypracovaného vyhodnocení potřeb dítěte je vypracován IPOD (individuální plán ochrany dítěte). Pojem terénní sociální práce na OSPOD se týká převážně této oblasti výkonu SPOD, neboť má charakter aktivní účasti na spolupráci s rodinou a získávání informací z místa života rodiny. (Mátl, 2019, s. 405-424)

Vypracováním IPOD je ukončena první část sociální práce s rodinou. Plnění IPOD pak přináší nové úkoly a nároky na výkon SPOD. Není třeba zdůrazňovat, že spolupráce s rodinou, která je vyhodnocena OSPOD jako rodina, jejíž zajištění péče o dítě je problematická, je náročná především v tom, že sociální pracovník pro smysluplnou spolupráci s rodinou, musí udržet rodinu v takovém vzájemném vztahu, který spolupráci umožní. V této fázi, k již zmíněným kompetencím přistupuje zvládání předsudků, důraz na respekt ke klientovi a zároveň vedení klienta k žádoucí změně ve prospěch zdárné péče o dítě a fungování rodiny v hlavních jejích funkcích. V případě zdárného splnění IPOD nastává závěrečná část spolupráce s rodinou, kdy se nabytá rodičovská kompetence ověřuje v samostatném životě rodiny. Spolupráce s rodiči pak přestává být cílem spolupráce a v případě navázání optimálního spolupracujícího vztahu je případná následná kontrola realizována formou dobrovolné spolupráce. (Pémová, Ptáček, 2012, s. 40-47)

Při tomto typu sociální práce se OSPOD může obracet na spolupracující organizace, které se podobnému typu sociální práce věnují. Jde především o sociálně-aktivizační služby, občanské poradny, organizace, věnující se SPOD v různých formách, včetně uplatnění dobrovolníků při podpoře funkcí rodiny. Ne vždy má však OSPOD možnosti využít jiné organizace a také ne vždy je více podporujících subjektů pro klienta optimální. V každém případě OSPOD má funkci klíčové pracovníka a za odpovídající spolupráci s rodinou k ochraně dítěte nese odpovědnost. Odpovědnost za proces

spolupráce s rodinou plyne ze zákona 359/1999 Sb., kde sociální pracovník OSPOD je povinován k ochraně dítěte i tehdy, kdy rodiče, rodina a jiné pečující osoby, dobrovolně nespolupracují a spolupráci odmítají. V tomto je zásadní rozdíl mezi OSPOD a pověřenými organizace k výkonu SPOD (zpravidla nestátní neziskové organizace, dále NNO), které spolupracují s klienty na základě sepsaného kontraktu a zásadně jde o dobrovolnou spolupráci. Sociální práce s nemotivovaným klientem je pro výkon SPOD povinností a není zdaleka výjimečnou událostí. (Matoušek, 2016, s. 49-52)

Z výše uvedeného se dá vyvodit, že získávání odborných i osobních kompetencí je zásadní výbavou pro zdárný výkon sociální práce na OSPOD.

➤ Prevence a intervence při domácím násilí v rodině s nezl. dítětem

Domácí násilí je téma, které v současnosti nabývá na významu nejen v celé společnosti. Významnou oblastí sociální práce na OSPOD se stává zvláště od doby, kdy sociální práce na OSPOD získala oporu v přijetí zákona č. 135/2006 Sb. Tímto zákonem byla doplněna represe domácího násilí v trestním zákoníku o prevenci, ochranu a řešení případů domácího násilí. Není cílem této práce se podrobně zabývat domácím násilím, ale vzhledem ke specifčnosti sociální práce s oběťmi domácího násilí i násilnými osobami, je nutné zmínit odborné kompetence, které lze považovat za nezbytné. Jde především o vedení rozhovoru s klientem, který ohlašuje na OSPOD, že je sám nebo jeho dítě obětí domácího násilí nebo popisuje život v rodině, které znaky domácího násilí vykazuje. Tento rozhovor musí být veden velice obezřetně, cíleně na zajištění důvěry a bezpečí oznamovatele. V další fázi je nutné zjistit, v jaké fázi se domácí násilí v rodině nachází a kdo je ohrožen a kdo je iniciátorem násilí. Zjištění fáze průběhu domácího násilí má přímou souvislost s hledáním řešení, tj. zajištění bezpečí obětí a následného řešení životní cesty obětí. Změny v zajištění příjmu, bydlení, vztahů v širší rodině a ostatních vztazích mimo rodinu, jsou častou brzdou v rozhodnutí domácímu násilí učinit přítrž.

Samotná anamnéza, zvolený přístup a konkrétní kroky, které klientovi nabízeny jsou odborně velice náročné. Velkou komplikací optimální spolupráce s touto cílovou

skupinou je však snižená psychická odolnost a dlouhodobá závislost na agresorovi. (Kotková, 2014, s. 50-52)

Zvolená řešení jsou také ovlivněna typem domácího násilí. Všudypřítomné psychické násilí je často doprovázeno i dalšími formami násilí (fyzické, sexuální, ekonomické, sociální). Dále je typické střídání období agrese a tzv. líbánek, kdy oběť ráda, věří slibům agresora a domácí násilí získává typickou dynamiku střídání těchto fází, ale také stupňování intenzity násilných projevů.

V sociální práci s rodinou, kde dochází k domácímu násilí a jsou při něm přítomné děti je práce s obětí ještě o mnoho složitější. Sociální pracovník musí vzít v úvahu jaký má dopad domácí násilí na děti z pohledu aktuálního i do budoucnosti. Dlouhodobost následků domácího násilí je prokázána v mnoha výzkumech a odborných publikacích. Proto pro sociálního pracovníka, který se zabývá ochranou dítěte je znalost této problematiky naprosto klíčová. Nelze také opomenout jak násilí může ovlivňovat ty, kteří jako odborníci s tímto jednáním přicházejí do styku. (Jakobsen, Räkil, 2017)

OSPOD není pro oběti domácího násilí jediným podpůrným subjektem. Stejně jako Policie ČR, tak i Intervenční centra, jsou nástrojem k prevenci, ochraně a řešení domácího násilí, které mají oporu v zákoně. Spolupráce OSPOD s těmito subjekty přináší lepší rozdělení kompetencí dle různých fází průběhu domácího násilí. Dále může OSPOD spolupracovat s organizacemi ze sektoru NNO, které nabízejí různé služby pro oběti i pachatele domácího násilí. (Kotková, 2014, s. 50-52)

Neméně důležitou kompetencí OSPOD je také znalost zákonů, které se k dané problematice vztahují. Vzhledem k tomu, že OSPOD je zaměřen především na rodiny s dětmi, kde dochází k domácímu násilí, je nezbytné znát možnosti ochrany oběti dané zákonem. Především využitím návrhů na nařízení předběžného opatření dle zákona o zvláštním řízení soudním § 400-414 č. 292/2013 Sb. Důležitou je také znalost zákona o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb., ve kterém jsou definovány specifické postavení obětí trestných činů, včetně definice tzv. zvlášť zranitelné oběti. (Kotková, 2014, s. 50-52)

➤ Problematika užívání návykových látek v rodině

Sociální práce s rodinou, ve které dochází k nadužívání návykových látek je velice obtížná. O problému se OSPOD dozvídá převážně od jiných subjektů či v souvislosti s výkonem SPOD. Často je oznamovatel jiný člen rodiny, škola, lékař nebo sousedé. Problémem pro OSPOD je nadužívání návykových látek tehdy, jestliže se negativně projevuje na péči a výchově dítěte. OSPOD poskytuje především poradenství s cílem podpory rodiny s cílem eliminovat negativní projevy užívání návykových látek a sním související obtíže při zvládnání rodičovských kompetencí. Poradenství se zaměřuje na edukaci rodiče ohledně principů závislostního chování, možností a systému léčby a následné změny v životě rodiny. Důležitou kompetencí pracovníků OSPOD je znalost systému léčby závislosti a doléčování a spolupráce se subjekty, které léčbu a podporu při abstinenci nabízejí. Samostatnou kapitolou v sociální práci s klientem, který rizikově užívá návykové látky je práce s nezletilým klientem. Spolupráce s rodinou je v práci klíčová. Obtížnost této intervence spočívá v edukaci rodičů ohledně problematiky závislosti a také v přijetí nutných opatření, které jsou mnohdy rodičům velice nepříjemné. (Nešpor, 2003)

Jiným typem práce jsou pak opatření OSPOD v případě, že dítě žije v rodině, kde závislostí trpí i rodiče a nejeví zájem své dítě před rizikovým chováním ochraňovat. V takovém případě je důležitou odbornou výbavou sociálního pracovníka OSPOD znalost systému odborné péče o mladistvé (popř. nezl. děti) nebo systému ústavní výchovné péče vhodné k ochraně před zjevným ohrožením zdraví.

V dané problematice je vhodné hledat témata nabízená lektory, kteří v dané oblasti pracují a mají praktické zkušenosti se systémem péče i s konkrétními klienty.

➤ Problematika náhradní rodinné péče

Z principu práce s rodinou, kterou tvoří rodiče, zákonní zástupci a dítě, je sociální práce s tzv. náhradní rodinou odlišná. V tomto bodě se autorka zaměří na pěstounskou péči dlouhodobou, jako nejčastější formu náhradní rodinné péče, kterou OSPOD systémově zajišťuje.

Agenda pěstounské péče je pro pracovníky OSPOD specifická v tématech, které tuto práci provádějí. Pěstounství jako forma péče o děti, kdy pěstoun přímo pečuje a vychovává dítě, ale není jeho zákonným zástupcem. Je povinován však nejen touto péčí, ale také dalšími úkony, které plynou ze zákonem daného nastavení (zákon. č 359/1999 Sb.). Kromě vlastního vzdělávání také spolupráci s OSPOD a za určitých okolností i s rodiči svěřeného dítěte. OSPOD spolupracuje s pěstounem na zajištění zdárného vývoje dítěte a zároveň je povinen být v kontaktu s rodiči dítěte a vyhodnocovat možnosti kontaktu rodiče a dítěte, popřípadě i posilování rodičovských kompetencí vedoucích k návratu dítěte do péče rodiče. (Matoušek, 2013, s. 224 – 227)

Specifickou problematikou sociální práce s pěstounskou rodinou jsou velice různorodé podmínky v péči o dítě, jestliže pěstounem je rodinný příslušník, nejčastěji prarodič a zprostředkovaný pěstoun. Nezřídka je sociální práce s příbuzenským pěstounem pokračováním a řešením dlouhodobé sociální práce s původní rodinou dítěte. Pěstoun zatížený rodinnými problémy se na rozdíl od „cizího“ pěstouna musí potýkat s důsledky dlouhodobé rodinné situace. Mnohdy jde o naprosté odcizení mezi rodiči a prarodiči dítěte, jindy jde o pokračování rodinné zátěže v trochu jiné situaci. V obou případech je spolupráce OSPOD s rodiči dítěte velmi obtížná. Zásada ochrany dítěte a hájení jeho zájmů však musí být v popředí cílů sociální práce a tudíž vyhodnocení kdy a jak spolupracovat s rodiči dítěte nebývá jednoduché. Vědomí práva dítěte se stýkat s rodiči a mít s nimi bezpečný vztah, a to i s těmi obtížnými, je mnohdy velkým úskalím v práci s rodinou dítěte i s pěstounem. (Novák, Gabriel, 2008, s. 71-93)

Další vzdělávání je z velké části zaměřeno na problematiku pěstounské péče, což je dáno i rychlým vývojem státních podpůrných opatření k rozvoji pěstounství.

➤ Kolizní opatrovnictví a zastupování dítěte

Smyslem kolizního opatrovnictví je hájit zájmy a práva nezletilého dítěte v soudním řízení. Kolizní opatrovník je účastníkem řízení se všemi právy a povinnostmi a musí splňovat záruky objektivitu a nezávislosti. Kolizní opatrovník má za cíl usilovat o naplnění participacních práv dítěte (kolizní opatrovník) poskytuje dětem informace o všem čeho se soudní spor týká a má za úkol zprostředkovat názor dítěte před soudem). Má právo se v rámci soudního řízení vyjádřit k návrhům na dokazování a má oprávnění

stejně jako další účastníci řízení předkládat soudu návrhy na doplnění dokazování a sdělovat závěrečné návrhy. (Matoušek, 2016, S. 74-98)

Nejčastější problematikou, kterou kolizní opatrovník v soudním řízení řeší, jsou neshody rodičů ohledně další péče o dítě po jejich rozchodu/rozvodu. V případech, kdy jsou neshody tak vážné, že rodiče nejsou schopni spolu vůbec komunikovat a mnohdy navádějí své nezletilé děti proti druhému rodiči, je nutné zvolit nad rámec procesního postavení kolizního opatrovníka i proces opatrovnický, který zahrnuje mnoho odborných témat. Jde například o prevenci proti syndromu zavržení rodiče, zvolení odborné péče o napadeného rodiče a dítě, stejně tak pro rodiče atakujícího, manipulujícího. (W arshak, 1996)

➤ Supervize

Supervize je nedílnou součástí odborného přístupu k výkonu SPOD. Supervizi lze chápat jako nástroj ke zkvalitnění sociální práce. Hlavním cílem supervize je zvyšování profesní zdatnosti sociálních pracovníků prostřednictvím rozvoje odborných kompetencí a podporou při praktickém řešení konkrétních případů. Supervize je využívána jako nástroj k předcházení syndromu vyhoření a podporou zvládnání stresu. Při supervizi se probírají jednotlivé případy pracovníka, do kterých je zainteresován a je hledáno optimální řešení dané situace. Supervize je součástí požadavků na výkon SPOD, a to v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a ve Standardech kvality sociální práce. (Matoušek, 2003 s. 350-364)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumná část této bakalářské práce navazuje na teoretickou část, která podává přehled odborných poznatků z oblasti sociálně-právní ochrany dětí. V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu, který je zaměřený na zákonem povinné odborné vzdělání a průběžné vzdělávání pracovníku OSPOD. Výzkum přibližuje motivaci pracovníků průběžného vzdělávání pro odborný i osobnostní rozvoj a odpovídá na otázku, zdali pracovníci OSPOD využívají odborné vzdělání a průběžné vzdělávání v praxi, a jak systém průběžného vzdělávání pro svůj odborný i osobnostní rozvoj vnímají.

Výzkum se skládá ze tří částí, z přípravné fáze, realizační fáze a z etapy zpracování výsledků. Přípravná fáze zahrnovala ujasnění si předmětu a cílů zkoumání. Výzkumná problematika byla zvolena s ohledem na aktuálnost tématu v odborné společnosti.

4.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem praktické části této práce bylo zmapování a popsání, jak sociální pracovníci OSPOD vnímají v regionu hlavního města Prahy vzdělávání pro svůj profesní rozvoj. Hlavní výzkumná otázka vychází z uvedeného cíle a je definována: Jak sociální pracovníci OSPOD vnímají praktické využití svého požadovaného a dalšího vzdělání pro výkon SPOD?

Výzkumné podotázky zněly:

1. Jak pracovníci OSPOD využívají zákonem požadované vzdělání pro výkon profese?
2. Jaký má průběžné vzdělávání přínos pro praxi?
3. Přispívá průběžné vzdělávání pro osobní i profesní rozvoj pracovníků OSPOD?

Na počátku výzkumu bylo zvolené téma a výzkumné otázky. Scénář rozhovoru vycházel z předem definovaných otázek. Pomocí těchto rozhovorů byly zjišťovány názory, postoje i postřehy respondentů o využití vlastního, zákonem požadovaného odborného vzdělání a zároveň se vyjádřili k systému a využití dalšího odborného vzdělávání, který je též vyžadován zákonem. Rozhovory byly prostředkem také k získání reflexe respondentů osobního i odborného rozvoje.

Bylo využita metoda záměrného výběru respondentů. Výzkumník při této metodě musí dobře zvážit výběr respondentů.

4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Pro získání odpovědí na výzkumné otázky bylo nutné zvolit relevantní výzkumný vzorek, který vychází z předem zvolených kritérií a také byl zajištěn odpovídající počet respondentů. Proto byla zvolena metoda záměrného výběru respondentů, která zajišťuje optimální dosažení vytčeného souboru respondentů z pohledu kvality i kvantity.

Výzkumný vzorek byl zvolen tak, aby adekvátně reprezentoval zkoumané téma. V této souvislosti bylo osloveno osm městských částí hlavního města Prahy, jejichž OSPOD má minimálně 10 sociálních pracovníků. Teoreticky bylo tedy osloveno cca 135 sociálních pracovníků OSPOD. Ochotu spolupracovat na výzkumném šetření projevilo celkem 12 pracovníků. Vybráno dle kritérií (níže) a dle požadovaného optimálního počtu respondentů výzkumu bylo vybráno šest pracovníků OSPOD, čtyř městských částí, které pracují na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Na základě zkušeností z praxe autorky a pokladů z teoretické části práce, byl vypracován scénář rozhovorů s otázkami pro respondenty, tak aby mohl adekvátně vypovídat o výzkumném tématu. Pro účely adekvátnosti položených otázek byl realizován pilotní polostrukturovaný rozhovor, který baterii plánovaných otázek potvrdil. Autorka však během rozhovoru zaznamenala i podněty, které byly nad rámec výzkumných otázek, ale byly velice zajímavé a podnětné. Proto na závěr rozhovoru zařadila tzv. volnou otázku, která dala možnost respondentovi se nad rámec rozhovoru vyjádřit k záležitosti, která s tématem souvisí, ale během rozhovoru nezaznělo.

Pro výběr respondentů autorka stanovila tato kritéria:

1. Jednotliví pracovníci OSPOD pracujících na různých městských částech hlavního města Prahy.
2. Rozhovor uskutečnit s pracovníky všech agend, které OSPOD obsahuje.
3. Praxe v oboru alespoň 2 roky.
4. V následující tabulce je přehled respondentů, se kterými byl vedený rozhovor:

Tabulka č. 1 Přehled respondentů

Respondent	Věk/pohlaví	Praxe	Dosažené vzdělání	Agenda
R1	48 / žena	10 let	Mgr.	Terénní pracovník
R2	61 / žena	27 let	Středoškolské	Náhradní rodinná péče
R3	42 / žena	13let	Mgr.	Terénní pracovník
R4	30 / žena	5,5 let	Mgr, DiS,	Náhradní rodinná péče
R5	28 / žena	5,5 let	Bc., DiS.	Kurátorka pro děti a mládež
R6	41 / žena	17 let	Mgr.	Kurátorka pro děti/mládež

4.3 VÝZKUMNÁ METODA

Pro výzkum na základě, kterého jsou získané empirické údaje pro tuto bakalářkou práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Volba metody se odvíjela od výzkumného cíle zkoumané problematiky, velikosti souboru respondentů a představ autorky o provádění výzkumu. Kvalitativní výzkum umožňuje získání hloubkového zkoumání daných skutečností, pružně reaguje místní podmínky, zaměřuje se na souvislosti. Při zkoumání sociálního problému se snaží o komplexní porozumění a zkoumá respondenty v jejich přirozeném prostředí. Výhodou této metody je, že výzkumné otázky lze v průběhu provádění výzkumu doplňovat a pozměňovat. (Hendl, 2005) Hlavní výzkumná metoda, která byla zvolena jsou polostrukturované hloubkové

rozhovory. Tento druh rozhovoru poskytuje určitý druh otázek, na které se bude výzkumník respondentů dotazovat. Na druhé straně je zde prostor a pružnost. Výzkumník má možnost klást doplňující otázky a zpracovávat zkoumané téma do hloubky. Dalšími otázkami má možnost ověřovat, zda sdělení respondenta správně pochopil. Důležité je mít na paměti, že i výzkumník je subjektivní a jeho schopnost vnímání může zásadně ovlivnit interpretaci výzkumu. (Miovský, 2006)

Metodou kódování byly označeny v prepisech slova a sousloví, která se týkala podobného významu. Kódy byly utříděny do menších významových celků, kategorií. Získané kategorie byly použity pro vypracování hlavních témat, která pak byla následně vyhodnocována. Celkem byly vytyčeny čtyři témata.

V tabulce (níže) je postup od zachycení kódů přes vznik kategorií a nastolení témat představen.

4.4 ETIKA VÝZKUMU

Základní etické principy, jakou jsou zachování důvěrnosti a anonymity respondentů autorka neopomněla zabezpečit. Dříve než bylo přistoupeno k samotnému rozhovoru s respondentem, byl ústně informován o účelu vedení rozhovoru. Respondent byl informovaný o tom, že rozhovor bude součástí výzkumu bakalářské práce, který je zaměřený na vzdělávání pracovníků OSPOD. Respondent byl též informovaný o tom, že jeho účast na rozhovoru je dobrovolná, může bez udání důvodu odmítnout odpovědět, případně rozhovor ukončit. Dále byl informován o možnosti požádat o přístup k poskytnutým informacím, jejich opravě, či jejich vymazání. Aby tak mohl respondent učinit, obdržel údaje a kontakty na autorku. Každý respondent souhlasil s vykonáním rozhovoru. Souhlasil též s jeho nahráváním v audio formě na diktafon, s jeho doslovným prepisem a použitím pro výzkumné účely této bakalářské práce. Souhlas s těmito podmínkami dal respondent najevo podpisem formulářem informovaného souhlasu

4.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Postup při zpracování výzkumu byl následující. Tak jak bylo výše zmíněno. Každý rozhovor byl doslovně přepsaný. Následovala přečtení bez kódování. Poté co autorka identifikovala předběžné kategorie získané údaje extrahovala do tabulky pro

přehlednější práci. Následovalo vytváření otevřeného kódování. Při tomto organizování textu vznikali k hlavním kategoriím podkategorie. Dále texty přiřazovala pod společné téma. Nakonec se podařilo identifikovat stěžejní témata. V konečném důsledku vznikla definitivní podoba kategorií, podkategorií a kódů, které jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 2 Výsledky výzkumu

Téma: Využití vzdělání pro výkon praxe	
Kategorie	Požadované vzdělání
	Další vzdělání
Kódy	Využívám velmi málo; jen základní rámec; osobní nastavení; představa o praxi; využívám; naučila mě praxe; životní zkušenost; vlastní rodina; cizí jazyky; sebezkušenostní výcvik.
Téma: Využití průběžného vzdělávání	
Kategorie	Přínos pro praxi
	Limity
Kódy	Některé velmi přínosné, některé vůbec; osvěžování starých informací; učí se nové věci; ocenění většího rozsahu; finanční limity; není nutné, ale prospěšné; rozšíření obzoru; kontakt s realitou; neustrnout ve stereotypch; je dobře, že existuje povinnost; systém není šťastný; lepší orientace ve změnách; větší rozsah by byl zatěžující; obsah si vybírám dle potřeby a preferencí; nabídka je pro mě nedostačující; nevyhovuje mi limit počtu rodin; omezení finanční dotace; průběžné vzdělávání je nutné; málo kdy kvalitní školení; vlastní výběr témat.
Téma: Kvalita akreditovaných kurzů	

Kategorie	Akreditace jako záruka kvality
	Úskalí akreditace
Kódy	Akreditace je asi nutná; jaká si záruka kvality; školitel školí něco jiného; některá témata obtížně uchopitelná; nabídka témat je nedostatečná; stále stejní lektori; témata se opakují; kurzy nás již nijak neobohacují; akreditace není podstatná, zajímá mě obsah a lektor; nabídka není dostatečná; neakreditované kurzy bývají zajímavější než akreditované; akreditace omezují školitele ve výběru témat.
Téma: Odborný rozvoj	
Kategorie	Supervize
	Intervize
Kódy	Supervize je přínosem; ujištění v názoru a náhledu na případ; získání náhledu od kolegyně; intervize je aktuálnější než supervize; přínosem je možnost sdílet; stěžejní je osoba supervizora; zásadní je důvěra k supervizorovi; názor ostatních kolegů; intervize je důležitá; interní porady nad případem mají větší přínos než supervize.

1. Téma: Využití odborného vzdělávání

Respondenti se k tématu, jak využívají odborného vzdělávání vyjadřovali dost rozdílně. Bylo patrné, že velice záleží na studovaném oboru, do jaké míry je zaměřen prakticky či teoreticky.

R1: *Nemám pocit, že by mě studium na vysoké škole připravilo na výkon pracovníka SPOD. Po absolvování vyšší odborné školy jsem se rozhodla pokračovat ve studiu na vysoké škole, hlavně s ohledem na zvyšování nároků na pracovníky OSPOD. Nejvíce mě připravilo studium na vyšší odborné škole.*

Respondenti mající vysokou školu zaměřenou na sociální práci připouštějí, že odborné kompetence získali až v praxi, nicméně osobní nastavení a přístup k práci čerpali z teoretického studia na vysoké škole.

R4: *Vzdělání mě na výkonu práce na OSPOD připravilo hlavně osobním nastavením, představou o práci jako takové a informacemi. Takže jsem tušila, do čeho jdu, a co se ode mě očekává. Samotný výkon práce jsem se naučila až v praxi.*

Vliv na využití vzdělání má také délka praxe, a tudíž i časová vzdálenost původní školní přípravy. Vzhledem k tomu, že se společenská témata, se kterými pracuje OSPOD vyvíjí velice bouřlivě, reflektují respondenti i využití i teoretické přípravy spíše jako slabší.

R5: *Vzdělání k výkonu práce využívám velmi málo. Myslím si, že vzdělání nám poskytne jen základní rámeček náhledu a vše důležité se musíme naučit až praxí v oboru.*

Respondentka R6 vystudovala obor sociální patologie, který je oborem velmi kontaktním s problematikou narušeného života, v čemž se s SPOD velice setkává.

R6: *Všechny odborné předměty, které jsem studovala využívám při práci na OSPOD, nejvíc asi právo a sociální patologie.*

Respondenti zahrnují do svého vzdělání (přípravy pro výkon své odborné praxe) i jiné formy získávání odborných kompetencí. Jedná se především o sebezkušenostní výcvik, vlastní zkušenost s výchovou dětí i jazyková vybavenost.

R1: *Mimo sebezkušenostních výcviků vlastní zkušenosti využívám i tím, že jsem matka. Dokážu si lépe představit a do praxe přeložit problémy s dětmi, či jejich rodiči.*

R5: *Za praxi ze života považuji i to, že já sama mám rodinu a vychovala jsem dítě. Do práce se mi tato životní zkušenost promítá.*

R6: *Při své agendě práce s cizinci, zejména teď v době uprchlické krize využívám znalosti cizích jazyků.*

2. Téma: Využití průběžného vzdělávání

Respondenti využití průběžného vzdělávání popisují z různých úhlů pohledu.

Na příklad jde o finanční limity, který omezují výběr a šíří vzdělávacích témat.

R1: *Nevyhovuje mi limitace, tím že máme stanovený počet hodin, které musíme absolvovat. Víc by mi vyhovovalo, kdybych mohla školení absolvovat dle individuálních potřeb a požadavků. Limitace spočívá hlavně v tom, že když absolvuji minimální požadované hodiny na školení, na dalším nemám nárok. Zaměstnavatel nám neumožní účast na dalších školení z důvodu finanční dotace.*

R5: *Ocenila bych větší rozsah vzdělávání, jsem si vědoma, že jde především o finanční limity.*

Přesto, oceňují další vzdělávání jako odborný i osobní rozvoj, přesto, že mají kritické postřehy k systému vzdělávání, které svým systémovým omezením neumožňuje využívat odborná témata z jiných školení než akreditovaných MPSV. Respondenti vyjadřují poptávku po větším rozsahu hodinové dotace vzdělávání. Zároveň však přiznávají, že i současná hodinová dotace v rámci časové tísně práce na případech je někdy těžko dosažitelná.

R4: *Další vzdělávání mi umožňuje zůstat v obraze s postupující dobrou a neustrnout ve stereotypch. Je dobře, že existuje povinnost, protože někdo by si na to nenašel čas, nebo by to pro něj nebyla v pracovní vytížení priorita. Na druhou stranu není současný systém úplně šťastný. Je mnoho velmi zajímavých školících témat s praktickými dosahy do praxe OSPOD. Bohužel jsou akreditovány jinými ministerstvy, a na ty nemáme povoleno se hlásit. Zaměstnavatel by nám ho neproplatil. Také při množství požadovaných školení a v takovém pracovním vytížení, jaké na OSPOD panuje, už ani na další školení nemáme čas.*

R6: *Dosavadní rozsah je dle mé potřeby dostatečný, větší rozsah by byl časovou zátěží.*

Reflexe respondentů k využitelnosti průběžného vzdělávání je velmi různorodá. Upozorňují na jeho nutnost, prospěšnost, ale problematickou je někdy kvalita, která vzdělávání přeměňuje do škatulky nadbytečnost.

R1: *Průběžné vzdělávání považuji za nutné pro každého pracovníka na OSPOD.*

R3: *Školení je nutné, ale ne vždy kvalitní. V tomto případě je to spíš ztráta času.*

R5: *Nepovažuji průběžné vzdělávání za nutnost, ale za prospěšný.*

R2: *Spíš to vnímám jako povinnost si to odsedět a odposlouchat teorii. Málo kdy se stane, že je školení opravdu kvalitní a zaměřeno na konkrétní poznatky z praxe.*

Respondenti další vzdělávání v jeho obsahu vnímají jako přínosné, jestliže je podáno v optimální kvalitě. Nevyhýbají se ani opakování témat v případě lepšího uchopení tématu do praxe. Zároveň další vzdělávání vidí jako nutnost ohledně reakce na změny, např. v zákonech, v metodických přístupech a nových tématech.

R1: *Snažím se si vybírat témata, která jsou pro mě klíčová a díky tomu své poznatky můžu využívat.*

R2: *Vždy, když je něco opravdu nového, tak to v praxi využiju.*

R3: *Poznatky ze školení v běžné praxi využívám, v případě, že se jedná o zajímavé školení, které je v praxi využitelné.*

R5: *Toto je případ od případu, některé kurzy, kterých se můžeme zúčastnit jsou velmi přínosné, některé přínos nemají žádný. V rámci průběžného vzdělávání si osvěžuji staré věci a zároveň se učím nové. Komplikovanější novely zákonů je lepší, když nám někdo vysvětlí.*

R6: *Průběžné vzdělávání vítám, protože mi pomáhá orientovat se v novinkách. Stále se mění zákony a směrnice na vedení spisové dokumentace. Mění se i celospolečenská situace, chování dětí a mladistvých. Průběžné vzdělávání mi pomáhá se ve změnách orientovat.*

3. Téma: Kvalita akreditovaných kurzů

Respondenti sice uznávají akreditaci jako určitou míru záruky kvality, na druhé straně ji nepovažují, vzhledem ke svým praktickým zkušenostem za zcela jednoznačnou. Na akreditaci jako takové zpravidla netrvají, vyjadřují spíše volnější přístup k výběru témat z více zdrojů, než je akreditace MPSV. Poukazují také na to, že se v praxi témata dost často opakují a najít aktuální a nová témata, která by byla zároveň akreditována, a tudíž formálnímu vzdělání přístupná, považují za obtížné. Zajímavý postřeh vyjadřuje R1, která upozorňuje na to, že pro mnoho odborníků je akreditace překážkou pro větší účast na vzdělávání, přesto, že odborný zájem je velký. Respondenti oceňují možnost vlastního výběru konkrétního školení.

R1: *Bohužel v dnešní době jsme limitováni tím, že se témata kurzů a školení neustále opakují, jsou stále stejní lektori proto i obsah školení se nemění. Tyto kurzy nás nijak neobohacují. Kdyby MPSV nenařizovalo nutnost akreditovaných kurzů, já sama bych na akreditaci nebrala zřetel. Mnoho odborníkům proces akreditace znesnadňuje možnost školit, proto to raději nedělají.*

R:2 *Pokud není školení akreditováno MPSV nelze do povinného vzdělávání zahrnout. Školení se stále opakují a moc se nemění.*

R3: *Výběr témat na školení je pouze na nás, ale jen v případě, že konkrétní školení má akreditaci MPSV. Nabídka je z mého pohledu dostatečná, neboť je možnost vybírat z různých odvětví – psychologie, adiktologie, právo.*

R4: *Akreditace je asi nutná, je to alespoň jakási záruka kvality, ale i tak dochází k tomu, že školitel školí něco jiného, než pak požaduje nadřízený orgán. Školení je dostatek, některá témata jsou však obtížně uchopitelná, protože si s nimi nikdo neví rady, takže v nabídce chybí. Témata si můžeme vybírat sami, můžeme tak reagovat na vlastní potřebu se v něčem vzdělat.*

R5: *Je pravdou, že absolvování akreditovaných kurzů je nařizováno a nadřízeným orgánem kontrolováno. Pro mě osobně není akreditace podstatná, mě zajímá obsah a přednášející, který je mnohdy zárukou kvality školení. Upřednostňuji vlastní výběr témat.*

R6: *Nerozumím tomu, proč je rozdíl mezi akreditovaným a neakreditovaným seminářem či kurzem. Důležité je pro mě aktuální téma. Mám zkušenost, že neakreditované kurzy mají mnohdy zajímavější obsah, než kurzy akreditované. Příležitostně máme doporučení od nadřízeného orgánu, jaké školení máme absolvovat. Nařízeno nám toto není nikdy.*

4. Téma: Odborný rozvoj

Z Odpovědí respondentů je patrné, že zkušenost se supervizí je rozdílná jak v intenzitě, tak v osobě supervizora. Přesto, že v odborných kruzích je supervize považována za jeden z hlavních předpokladů pro odborný rozvoj sociálního pracovníka, který má zároveň výrazný vzdělávací rozměr, v některých vyjádřeních se s touto reflexí nesetkáváme.

R2: *Supervize probíhá znovu až nyní po 2 letech, v době Covidu nebyla. Supervize mi žádný přínos nedává, naše interní porady nad případem jsou pro mě přínosnější, účinnější a časově míň náročné.*

R3: *Supervizi nyní máme po 2leté pauze, probíhá jednou za 2 měsíce, přínosná příliš není.*

Supervizně zkušenější respondenti akcentují roli supervizora, jeho odbornost a zároveň pocit bezpečí a důvěry vůči němu.

R1: *Zažila jsem již několik supervizorů a je pro mě stěžejní, aby mi supervizor sedl jako člověk. Pokud je v rámci supervize důvěra, supervizor na pracovníka nevyvíjí nátlak je supervize přínosná. Pomáhá nám si uvědomit různé souvislosti, slyšíme názor ostatních kolegů. Prospěšnost supervize je závislá na osobě supervizora.*

R5: *Supervize probíhá 1x za měsíc, přínosem je pro mě buď ujištění se v názoru a náhledu na případ nebo nasměrování na jinou cestu případně získání náhledu od kolegyň.*

Supervize probíhá znovu až nyní po 2 letech, v době covidu nebyla. Supervize mi žádný přínos nedává, naše interní porady nad případem jsou pro mě přínosnější, účinnější a časově míň náročné. Cca 1x za měsíce.

V shodě se respondenti vyjadřují k důležitosti a užitečnosti intervize. Poukazují na aktuálnost řešení, důležitost pro rozhodování, týmovost při řešení konkrétního případu. Kromě složitých případů se v intervizi řeší i organizační a jiné záležitosti.

R1: *Intervizi máme pravidelně, je pro nás velice důležitá.*

R2: *Intervize probíhá pravidelně každý týden. Pokud je potřeba řešit nějaký případ, proběhne i mimo určený den porada nad případem. Jinak bývají intervize spíše organizačního charakteru.*

R3: *Intervize je pravidelně každý týden, kdy se řeší interní záležitosti, chod úřadu, zajištění případné nepřítomnosti apod., dále se řeší jednotlivé případy, dochází k týmové spolupráci a řešení složitých případů.*

R5: *Probíhá vždy v aktuálním čase, kdy se případ děje.*

R6: *Intervize u nás na pracovišti probíhají nepravidelně dle potřeby, nejméně však 2x týdně. Je to způsob týmové práce, který mi při práci vyhovuje.*

Na závěr mohli respondenti sdělit to, co považují za důležité a na co během rozhovoru se nedostalo. Velice zajímavým podnětem byl postřeh R1.

R1: *Super by bylo, kdybychom mohli chodit na stáže do organizací, které sice klientům doporučujeme, ale v podstatě pořádně nevíme, jak to tam funguje a do čeho je posíláme. Známe jen jejich oficiální verzi, čím se zabývají, ale informace takového typu, kdybych byla přesvědčena, že tam klient najde to, proč ho tam posílám to mám málo kdy. Moc ráda bych například šla na stáž do Lociky, nebo na Krizovou linku, nebo třeba i na dětskou psychiatrii. Vůbec s dětskou psychiatrií mám problém, protože zde dostáváme zprávy které jsou velice odborně formulované, ale přesnou představu o tom, co tam s dítětem dělají a jak nemám. Nezajímá to jen nás a rodiče, popřípadě i větší děti, ale třeba když chceme po soudu, aby přijetí dítěte nařídilo soudně, tak na podrobné otázky nejsem schopna přesně odpovědět. To by mě fakt nejen bavilo, ale hlavně by to moje pochybnosti rozpustilo. Dny otevřených dveří, které některé neziskovky nabízejí jsou spíše představením toho, čím se zabývají, ale stáž má zcela jiný rozměr, o který já stojím.*

R1: *Super by bylo, kdybychom mohli chodit na stáže do organizací, které sice klientům doporučujeme, ale v podstatě pořádně nevíme, jak to tam funguje a do čeho je posíláme. Známe jen jejich oficiální verzi, čím se zabývají, ale informace takového typu, kdybych byla přesvědčena, že tam klient najde to, proč ho tam posílám to mám málo kdy. Moc ráda bych například šla na stáž do Lociky, nebo na Krizovou linku, nebo třeba i na dětskou psychiatrii. Vůbec s dětskou psychiatrií mám problém, protože zde dostáváme zprávy, které jsou velice odborně formulované, ale přesnou představu o tom, co tam s dítětem dělají a jak nemám. Nezajímá to jen nás a rodiče, popřípadě i větší děti, ale třeba když chceme po soudu, aby přijetí dítěte nařídilo soudně, tak na podrobné otázky nejsem schopna přesně odpovědět. To by mě fakt nejen bavilo, ale hlavně by to moje pochybnosti rozpustilo. Dny otevřených dveří, které některé neziskovky nabízejí jsou spíše představením toho, čím se zabývají, ale stáž má zcela jiný rozměr, o který já stojím.*

R1: *Super by bylo, kdybychom mohli chodit na stáže do organizací, které sice klientům doporučujeme, ale v podstatě pořádně nevíme, jak to tam funguje a do čeho je posíláme. Známe jen jejich oficiální verzi, čím se zabývají, ale informace takového typu, kdybych byla přesvědčena, že tam klient najde to, proč ho tam posílám to mám málo kdy. Moc ráda bych například šla na stáž do Lociky, nebo na Krizovou linku, nebo třeba i na dětskou psychiatrii. Vůbec s dětskou psychiatrií mám problém, protože zde dostáváme zprávy které jsou velice odborně formulované, ale přesnou představu o tom, co tam s dítětem dělají a jak nemám. Nezajímá to jen nás a rodiče, popřípadě i větší děti, ale třeba když chceme po soudu, aby přijetí dítěte nařídilo soudně, tak na podrobné otázky nejsem schopna přesně odpovědět. To by mě fakt nejen bavilo, ale hlavně by to moje pochybnosti rozpustilo. Dny otevřených dveří, které některé neziskovky nabízejí jsou spíše představením toho, čím se zabývají, ale stáž má zcela jiný rozměr, o který já stojím.*

R1: *Super by bylo, kdybychom mohli chodit na stáže do organizací, které sice klientům doporučujeme, ale v podstatě pořádně nevíme, jak to tam funguje a do čeho je posíláme. Známe jen jejich oficiální verzi, čím se zabývají, ale informace takového typu, kdybych byla přesvědčena, že tam klient najde to, proč ho tam posílám to mám málo kdy. Moc ráda bych například šla na stáž do Lociky, nebo na Krizovou linku, nebo třeba*

i na dětskou psychiatrii. Vůbec s dětskou psychiatrií mám problém, protože zde dostáváme zprávy, které jsou velice odborně formulované, ale přesnou představu o tom, co tam s dítětem dělají a jak nemám. Nezajímá to jen nás a rodiče, popřípadě i větší děti, ale třeba když chceme po soudu, aby přijetí dítěte nařídilo soudně, tak na podrobné otázky nejsem schopna přesně odpovědět. To by mě fakt nejen bavilo, ale hlavně by to moje pochybnosti rozpustilo. Dny otevřených dveří, které některé neziskovky nabízejí jsou spíše představením toho, čím se zabývají, ale stáž má zcela jiný rozměr, o který já stojím.

Výhrady k formálnímu požadavku z hlediska personálního standardu na plánování vzdělávání vyjádřila R4 dosti pregnantně.

R4: *Ano, je k úplně h...u plán vzdělávání. Nadbytečná práce na něčem, co je pak stejně jinak s ohledem na školení, která se nabízejí později. Jen zase aby bylo co kontrolovat.*

Přesto, že na komplikace s úhradou dalšího vzdělávání v rozhovorech došlo, přesto R5 měla potřebu zdůraznit finanční omezení z důvodu akreditace MPSV. Zdůraznila, že v rámci poradenství poskytované klientům (náhradní rodinné péče) např. z oblasti ekonomie – umět číst z daňového přiznání, z oblasti práva – informace o dědictví, nebo vyplňování tiskopisů na úřad práce.

Dalším významným podnětem k rozšíření odborných kompetencí je zvýšení odbornosti cestou sebezkušenostního výcviku, který podle názorů R1 a R6 by měl být samozřejmostí v pomáhajících profesích a také v něm vidí výraznou preventivní úlohu syndromu vyhoření.

R1: *V rámci jednoho školení jsem se zúčastnila psychosociálního výcviku, myslím asi 30 hodin, bylo to fajn, byla to taková ochutnávka a při diskuzi u kafe s kolegyněmi a pak i s lektorkou jsme se shodli, že ten výcvik by měl být součástí dalšího vzdělávání.*

R6: *Ráda bych absolvovala nějaký výcvik. Jsem ochotna do toho investovat svůj osobní čas, ale vzhledem k mým platovým podmínkám si nemohu dovolit ho platit. Cítím to jako diskvalifikaci, protože v naší profesi to považuju za velice důležité jak pro mne jako pracovníka, tak následně i pro klienta.*

4.6 SHRNU TÍ VÝZKUMU A DISKUZE

Při přípravě výzkumného šetření se autorka soustředila na formulaci takových otázek, které by byly zaměřeny na co nejširší komplex pohledu sociálních pracovníků působících na OSPOD a odpovídaly nastavenému cíli výzkumu. Na položené výzkumné otázky se autorce podařilo nalézt prostřednictvím vyjádření respondentů odpovědi v dostatečné míře. Autorce se podařilo získat pro rozhovor celkem 6 respondentů, jejichž výběr odpovídal předem určeným kritériím. Komplikací při získávání a uplatnění kritérií výběru respondentů bylo období, ve kterém rozhovory probíhaly. Rozhovory autorka realizovala v době od 16.1.2023 do 17.2.2023. Jednalo se o období zvýšeného výskytu respiračních a virových onemocnění a mnoho pracovníků se z účasti na výzkumu „omluvilo“ z pracovních důvodů, kdy bylo zvýšená nemocnost a ostatní pracovníci přebírali agendu v zástupu. Přesto se podařilo získat dostatečné množství spolupracujících respondentů a vybrat dle kritérií ty, kteří se výzkumného šetření reálně účastnili. Je nutné připustit, že kladné odezvy se autorka u respondentů dočkala díky kolegiálnímu přístupu. Jen 1 respondent na výzvu k účasti na výzkumu reagoval bez předchozího využití přímého či zprostředkovaného e-mailového kontaktu. Autorka vzhledem k průběhu a přístupu respondentů nevnímá, že by tato okolnost narušila autentičnost odpovědí na položené otázky. Částečně lze tuto „objektivitu“ připsat nekonfliktnímu tématu výzkumného šetření a zaručené anonymitě, kdy informace o respondentovi nevedou k možné identifikaci respondenta.

V Tématu 1 se zákonodárcem předpokládaný kvalifikační nárok pro výkon SPOD jako nezbytný úplně neprojevil. Využití požadovaného vzdělání není akcentováno tak, jak by přísnost jeho dodržování odpovídalo. Významně kvalifikační vzdělání využívá respondent s vystudovaným oborem spojeným se sociální patologií. Ve spojení s „echem“, které se kolem změny kvalifikačních požadavků ozývá z okolí nadřízených orgánů SPOD, se toto zjištění stává významnějším poznatkem.

Téma 2, které se týká systému dalšího průběžného vzdělávání je již názorově košatější. Někteří respondenti jsou se současnou praxí spokojeni. Významnější část respondentů však vnáší jak pozitivní, tak negativní poznámky ke kvantitě, kvalitě i úhradovým limitům a akreditační omezenosti ve využití nabízeného vzdělávání.

Z teoretické části (2. a 3. kapitola) je patrné, že kompetence sociálního pracovníka zahrnuje velice široké, možno říci těžko omezitelné, penzum znalostí, dovedností a zvládnání psychické a emoční náročnosti. Každý jeden pracovník má jinou potřebu v seberozvoji osobním i odborném. Praxe přidělování školení vedoucími pracovníky je snad již minulostí, ani respondenti nic takového nesdělovali, a tak výběr témat vzdělávání je většinou skutečným výběrem jednotlivce. Otázkou ale je do jaké míry se výběr realizuje dle skutečné potřeby. Respondenti zmiňují, že se témata často opakují, zaznamenávají nedostupnost odborníků, kteří své přednášky a semináře nemají potřebu nechat akreditovat nebo by uvítali témata tzv. mimo obor sociální práce (ovšem zdánlivě). Zde je na místě opět zdůraznit, že problematika, se kterou se sociální pracovník OSPOD setkává je natolik rozmanitá a potřeba odborného rozvoje různorodá, je tematická souvislost s výkonem SPOD možno nalézt v mnoha dalších oborech.

Téma 3 zahrnuje názory respondentů na systém dalšího vzdělávání, které se děje převážně prostřednictvím akreditovaných kurzů (MPSV). Jak už bylo respondenty uvedeno, nutnost akreditace pro započtení a úhradu kurzů, školení apod. nepovažují za zásadní pojistku kvality dalšího průběžného vzdělávání. V zásadě nemají výhrady, které by tento systém vzdělávání odmítaly nebo zpochybňovaly, ale také v něm nevidí jednoznačnou záruku kvality. Autorka z vlastní zkušenosti vnímá, že akreditované vzdělávací kurzy jsou nabízeny mnoha vzdělávacími subjekty a často se v nabídce opakují podobná obsahová zaměření. Zároveň je patrná snaha větších vzdělávacích agentur o zpětnou vazbu frekventantů, kde je také možnost uvést o jakou problematiku mají účastníci kurzu zájem. V odpovědích byla také poznámka o tom, že je obava z toho, že akreditační proces je pro mnoho odborníků překážkou k možnosti se na vzdělávání pracovníků OSPOD podílet.

Téma 4 shrnuje vyjádření respondentů k dalším metodám případové sociální práce, a to intervizi a supervizi. Přestože je supervize považována v sociální práci a sociálních službách za standardní metodu osobního a odborného rozvoje pracovníků, jsou v praxi OSPOD takové úřady, které tuto metodu nevyužívají. Nejde jen o problém v zajištění vhodné osoby supervizora, ale i poptávky pracovníků po supervizi. Dle autorky je problém možné vidět v neodborném přístupu vedení OSPOD, které váhající pracovníky nedovede dostatečně motivovat k účasti na supervizi. Také v tomto výzkumu

respondenti vyjádřili pochyby o nutnosti supervize, uvedli její absenci či malou frekvenci. Většina respondentů však zkušenost se supervizí má dobrou a považují ji za velmi důležitou součást své práce. V odpovědi také zazněla potřeba pocitu bezpečí a důvěry k osobě supervizora. Vztah k intervizi je však u všech respondentů kladný a vzájemná podpora a kolegiální, týmový přístup k řešení náročných případů považují za velice důležitý. V intervizi jsou vedle případové práce řešeny i organizační záležitosti, což dává členům týmu pocit sounáležitosti. Autorka tento přístup také akcentuje, jelikož ze své praxe má zkušenost, že možnost obrátit se na kolegy s poradou či sdílením je pro ni vždy velmi důležité. Bez týmu, kde panuje kolegiálnost, ochota pomoci a vstřícnost je pro ni práce v SPOD nepředstavitelná.

Zajímavé a velice podnětné jsou také nápady a doporučení, které mohli respondenti sdělit v závěru rozhovoru. Negativní postřeh byl zaměřen na formální stránku ve standardech kvality sociální práce na OSPOD, který vyžaduje po pracovnících plnění vzdělávacího plánu. Autorka si při tomto sdělení uvědomila, že jde opravdu o formální úkon, když nabídky na vzdělávání chodí po celý rok a pracovník si vybírá nejen podle svých tematických preferencí, ale také podle svých časových možností. Plánovat tedy na rok dopředu na jaké školení půjdu, zda budu mít pracovní časové možnosti či zda bude moje přání vyslyšeno vedoucím odboru a schváleno tajemníkem úřadu, je velice obtížné. V praxi je tento plán různě přizpůsobován, a nakonec jde spíše o seznam absolvovaných kurzů než naplnění plánu. Dalším návrhem byl zájem o absolvování sebezkušenostního výcviku, který je stále více považován v oboru sociální práce za výhodu a velice vhodnou vzdělávací a rozvojovou aktivitu. Problém je však vnímán z pohledu financování, kdy tento typ výcviku není možné dle dotačních pravidel hradit z přidělené státní dotace na výkon SPOD. Přesto je ochota a potřeba absolvování sebezkušenostního výcviku sociálními pracovníky považovat za velice přínosnou v cestě ke zkvalitnění výkonu SPOD. Zajímavým postřehem je také vhodnost absolvování stáží na různých pracovištích, kam pracovníci OSPOD posílají svým klienty. Pracovníci mají sice představu o tom, jaké služby tyto pracoviště poskytují, ale o chodu a způsobu práce s klienty, tedy o vhodnosti či nevhodnosti služby pro konkrétního klienta, přesné informace nemají. Nevhodné doporučení poskytnuté služby však pro spolupráci s klientem může být fatální a získání si důvěry klienta pak velmi komplikované. Také tyto organizace v přímém kontaktu s pracovníkem OSPOD mohou

lépe pochopit fungování, kompetence a možnosti spolupráce s OSPOD. Nejde při tom o neziskové organizace pověřené výkonem SPOD, ale také o zdravotnická zařízení, školní zařízení a další organizace státní správy.

5 DOPORUČENÍ DO PRAXE

V poslední kapitole se autorka zamýšlí nad tím, jak propojit teoretické a praktické poznatky, které zaznamenala nad studiem a psaním této práce.

Tato práce se zabývá problematikou vzdělání a vzdělávání sociálních pracovníků OSPOD. V této souvislosti autorka v této kapitole sdílí zkušenost z přípravy výzkumného šetření, které je součástí této práce. Má za to, že průběh přípravy dokresluje problematiku, se kterou se v současnosti OSPOD potýká. Jde o tzv. personální krizi, která není způsobena pouhým nedostatkem pracovníků, ale především příčinou tohoto nedostatku. Při rozhovorech s respondenty, které ale nebyly součástí výzkumu, autorka zaznamenala, že téma pro výzkumné šetření, vzdělání a vzdělávání, není v současné době v zájmu pozornosti. Hlavní příčinou odchodu pracovníků z oboru a obtížného doplňování stavu kvalifikovanými pracovníky, je náročnost práce, odměňování této práce a atmosféra v odborné veřejnosti, převážně vztah s nadřizenými orgány. V příloze této práce čtenář najde přílohu č. 3, která se celou situací na OSPOD zabývá.

Autorka si přesto myslí, že téma její práce není marginální, zřejmě to není téma, které by udrželo odborníky v praxi, ale pro optimální výkon této profese je zvláště průběžné vzdělávání naprosto zásadní. Stručně řečeno, ohrožení klienti, děti, a jejich rodiny si dobrou odbornou úroveň intervenujících pracovníků zaslouží.

Jak se říká „za vším hledej ženu“, můžeme toto rčení přeložit pro naše potřeby za vším hledej peníze. Finance neovlivňují pouze bytí či nebytí sociálních pracovníků na OSPOD, ale také obsah a úroveň jejich průběžného vzdělávání. Ve výzkumném šetření této práce na problematiku financování upozorňovali respondenti, především v souvislosti s využíváním neakreditovaných zdrojů (lektori, témata). Práce sociálního pracovníka přímo, či zprostředkovaně souvisí s mnoha dalšími obory. Například v případě kolizního opatrovnictví se u soudního jednání kolizní opatrovník dostává do situací, kdy se musí buď vyjádřit nebo navrhnout dokazování, které nepřímo souvisí s výkonem jeho profese, ale v zájmu nezletilého dítěte je nutné na určité situace nahlédnout a zohlednit (např. daňová příznání, lékařské zprávy, školní zprávy, odborná stanoviska z oboru psychologie, psychiatrie apod.). V sociální práci s konkrétní rodinou

dochází k situacím, kdy do rodinného systému intervenují různé vnější vlivy, které možnou sanaci rodiny či změnu péče o dítě narušují. V takovém případě je ideální, když se může sociální pracovník obrátit na vzdělávání v oblasti, se kterou je konfrontován.

S finanční stránkou zcela jednoznačně souvisí dle autorky pozitivní a potřebný způsob odborné přípravy, za který považuje např. sociálně psychologické a sebezkušenostní výcviky. V mnoha pomáhajících profesích již jde o požadovaný standard. V oboru sociálně-právní ochrany dětí zatím tento požadavek není, což autorka považuje za velmi nelogické, protože součástí výkonu sociálně-právní ochrany dětí jsou i restriktivní zásahy do života rodin a dětí. Sociální pracovník není však člověk, který by byl nepopsaným listem. Má svá malá i velká traumata, předsudky, zvyky, hodnoty, které by měl tzv. nechat doma, což je reálně velmi náročné. Právě práce se sebou samým je podle autorky součástí odborné kompetence sociálního pracovníka (nejen OSPOD). Vhodný výcvik je pak nejen vhodným odborným vkladem, ale především z této kompetence sociálního pracovníka profituje klient. S úhradou takového výcviku však stát v oboru sociálně-právní ochrany vůbec nepočítá. Vzhledem k tomu, že finanční ohodnocení sociální práce ve státní sféře, je méně výhodné, než v nestátní sféře, je schopnost a ochota sociálních pracovníků OSPOD velmi omezená.

Sociální pracovník na OSPOD dělá v rámci své pracovní náplně mnoho úkonů. Jsou však úkony, které je nutné dělat, ale není nutné za to pracovníky jakkoliv odměnit. Autorka tím myslí např. proces zaučování a mentorování nových pracovníků OSPOD. V kapitole o kvalifikačních předpokladech autorka uvádí, že zákonem dané obory nejsou těmi co připravují pracovníky na výkon této specifické profese. Ministerstvo práce s sociálních věcí ČR a Ministerstvo vnitra ČR se shodlo na tom, že v zákoně uvedené studijní obory neskýtají dostatek teoretických a praktických znalostí a dovedností a pro výkon SPOD a uvádí, že zkouška zvláštní odborné způsobilosti byla jako nanejvýš účelná zařazena do požadovaného kvalifikačního nároku. Odůvodnění se týká právě velmi specifických odborných znalostí, které výkon sociálně-právní ochrany vyžaduje. Do doby, než je tato zkouška ZZOZ vykonána, může uplynout až 18 měsíců. Po tuto dobu je nový pracovník, byť s tím správným školním vzděláním v podstatě odborně nepřipraven. Kolegiální vedení a dohled nad takovým pracovníkem je sám o sobě náročný. Nejen způsobem komunikace, která probíhá za běžného pracovního

chodu, ale také tím, že je potřeba spoustu věcí vysvětlit, naučit a kontrolovat. Časové období až 18ti měsíců není nezanedbatelnou časovou investicí. V praxi je mezi sociálními pracovníky sdíleno, že tato forma nadměrné práce nemá konkrétní ohodnocení. Autorka má za to, že by měla být nejen ohodnocena, ale i standardizována, jako specifický druh odborné práce.

Dalším obtížným momentem v práci sociálního pracovníka je častá změna zákonů, metodických pokynů, směrnic a nepředvídatelných kontrolních vstupů nadřízených orgánů. Toto všechno bývá pro pracovníky velmi náročné na přijetí a zapracování do výkonu práce. Zvláště komunikace s nadřízenými orgány bývá motivací ke změně povolání (viz. Příloha č. 3)

ZÁVĚR

Autorka se ve své bakalářské práci v části teoretické i praktické věnuje vzdělávání pracovníků OSPOD. V práci představuje obecná teoretická východiska, zákonné podmínky a nároky na vzdělání a vzdělávání pracovníků OSPOD a blíže čtenáře seznamuje se specifiky odborných potřeb pracovníků OSPOD nejen s ohledem na nároky dané příslušnými zákony, ale i s ohledem na specifiku dané cílové skupiny, kterou nejsou pouze děti, ale také jejich rodiče, další pečující osoby a mnohdy i širší okolí, ve kterém se dítě pohybuje.

Vyhodnocením polostrukturovaných rozhovorů s participanty se autorka snaží zjistit, jak někteří pracovníci OSPOD vnímají systém vzdělávání daný zákonným nárokem a také účelnost průběžného vzdělávání pracovníků OSPOD z pohledu obsahu i participace na tématech vzdělávání.

Téma vzdělávání v oboru sociálně-právní ochrany dětí je z velice aktuální, nejen z důvodů plynoucích z podstaty dané problematiky, ale také vzhledem k prudkému společensko-ekonomickému vývoji společnosti, které se velice intenzivně promítá do rodinného života. Z výzkumného šetření vyplynulo, že průběžné vzdělávání není téma, které by udrželo odborníky v praxi, ale pro optimální výkon této profese je zvláště průběžné vzdělávání naprosto zásadní. Stručně řečeno, ohrožení klienti, děti, a jejich rodiny si dobrou odbornou úroveň intervenujících pracovníků zaslouží a profesně zdatní pracovníci OSPOD se v praxi cítí kompetentněji a tudíž lépe.

V kapitole Shrnutí výzkumu a diskuze se autorka vrací k jednotlivým tématům, které vznikly při zpracování polostrukturovaných rozhovorů metodou otevřeného kódování.

Dle očekávání autorky se je velkým tématem rozhovorů stala oblast financování vzdělávání a seberozvoje pracovníku sociálně-právní ochrany dětí. Práce v tomto odvětví oboru sociální práce využívá mnoho poznatků a zkušeností z jiných oborů. S ohledem na rozmanitost situací, se kterými se rodiny s dětmi potýkají je nutná orientace z oblasti práva, ekonomie, zdravotnictví, psychologie, psychiatrie a pedagogiky. V sociální práci s konkrétní rodinou dochází k situacím, kdy do rodinného

systemu intervenují různé vnější vlivy, které možnou sanaci rodiny či změnu péče o dítě narušují. V takovém případě je ideální, když se může sociální pracovník obrátit na organizace či lektory vzdělávání v oblasti, se kterou je konfrontován.

S finanční stránkou souvisí dle autorky i další způsob odborné přípravy, za který stejně jako někteří respondenti výzkumného šetření, považuje např. sociálně psychologické a sebezkušenostní výcviky. V mnoha pomáhajících profesích již jde o požadovaný standard. V oboru sociálně-právní ochrany dětí tento požadavek zatím není a nejeví se, že by byl. Součástí výkonu sociálně-právní ochrany dětí jsou však i restriktivní zásahy do života rodin a dětí. Sociální pracovník je postaven před rozhodnutí, zda tuto kompetenci využít, a jak. V tomto rozhodování se projevují nejen dosavadní odborné zkušenosti, ale i osobností výbava, jelikož se sociální pracovník takovým nepříjemným zásahem dostává do nepříliš pohodlné pozice. A to doslova ze všech stran. Aby tuto pozici ustál je velice vhodné, když se sám ve svých plánech orientuje nejen odborné, ale i s ohledem na své vědomí a svědomí. Sebezkušenostní výcvik je pak nejen vhodným odborným vkladem, ale především z této kompetence sociálního pracovníka profituje ten klient, který je na rozhodnutí ostatních závislý, tedy dítě. Autorka je přesvědčena, že investice státu do této části odborné přípravy pracovníků OSPOD je pro stát (kvalita sociální práce, udržení odborníků v terénu apod.) i klienty výhodná.

V textu práce také autorka zmínila, a v rozhovoru s respondenti také uvedli, že využití požadovaného vzdělání není akcentováno tak, jak by přísnost jeho dodržování odpovídalo. Je častou otázkou, jakou souvislost se sociální prací má obor právo, kromě toho, že se jím také řídí (stejně jako i další, i technické obory). Na druhé straně, proč není oborem zaměřeným na sociální práci a sociální politiku psychologie či sociologie a její aplikované studijní obory. Kde jsou hranice toho, jaké vzdělání je možné akceptovat či nikoliv?

Hledat odpovědi na otázky, které autorkou zpracované téma nastoluje, zdaleka překračuje možnosti a účel této závěrečné studijní, bakalářské práce. Autorka však bude potěšena, kdyby pomyslnou štafetu převzali další studenti oboru andragogiky, popř.

jiných oborů sociální práce a na otázky se snažili hledat odpovědi. Kdyby se stal zázrak a odpovědi by hledaly také odpovědné státní instituce, bylo by potěšení nejen na její straně, ale také na straně kolegů a kolegyně v oblasti OSPOD.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

Monografie

BENEŠ, Milan. *Andragogika*, vyd. 2. Praha: Grada, 2014. s. 176. ISBN 978-80-247-4824-5.

BECHYŇOVÁ, Věra. a KONVIČKOVÁ Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*, vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-262-0031-4

ČECH, Ondřej. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011. s. 137. ISBN 978-80-904854-0-2

DAVIDOVÁ, Ivana. (2010). *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 150 s. ISBN 978-80-7368-628-4

HAVLÍKOVÁ, Jana, a kol. , 2018 *Odborný výkon sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách, role vstupního vzdělávání a dalšího vzdělávání*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. 2021, 123 s. ISBN 978-80-7416-416-3

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

JAKOBSEN Barbora a RÄKIL Marius, *Násilí je možné zastavit*, Praha: Nadace Open Society Found Praha, 2017. 2079 s. ISBN 978-80-87725-40-5

KOTKOVÁ, Marie. a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. 127 s. ISBN 978-80-254-8499-9

KREBS, Vojtěch, a kol., *Sociální politika*, 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, 568 s. ISBN 978-80-7478-921-2

MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I*, Praha: Grada, 2019, ISBN 978-80-271-2220-2

MATOUŠEK, Oldřich, et al. *Základy sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 2003, 384 s. ISBN 80-717-458-2364-78

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál., 2016, 271 s. ISBN 978-80-262-1154-9

MATOUŠEK, Oldřich a PÁZLEROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Praha: Univerzita Karlova, Karolium, ISBN 978-80-3336-7

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1632.4.

MLČÁK, Zdeněk, et al. *Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005, 350 s. ISBN 80-7368-129-3.

NEŠPOR, Karel a CSÉMY Ladislav, *Alkohol drog a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Fit In – Rodiče proti drogám, 2003, 102 s. ISBN 80-260-3873-8

NOVÁK, Tomáš. a GABRIEL Zdeněk. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Grada, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

PÉMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

PÉMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Data o dětech*. Praha: Grada, 2022, 472 s. ISBN 978-80-271-1338-5.

PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2014, 152 s. ISBN 978-80-247-5232-7.

STÁREK, Lukáš. *Vybrané aspekty ovlivňující edukační proces dítěte*. 1. vyd. Praha: UJAK Praha, 2021, 152 s. ISBN 978-80-7452-203-1.

VETEŠKA, Jaroslav a TURECKIOVÁ, Michaela. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. s. 160. ISBN 978-80-247-1770-8

WARSHAK, Richard Ades, *Revoluce v porozvodové péči o děti*, Praha: Portál, 1996. 237 s. ISBN 80-7178-089-8

Právní předpisy:

Zákon č. 359 ze dne 30.12.1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 1999, částka 111. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 312 ze dne 12.07.2002, o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*, 2002, částka 114. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-312?text=312%2F2002>

Zákon č. 108 ze dne 30.6.2006, o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů*, 2006 částka 37. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 89 ze dne 22.3.2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů*, 2012, částka 33. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 109 ze dne 29.3.2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně zákonů. In: *Sbírka zákonů*, 2002, částka 48. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 218 ze dne 31.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů*, 2003, částka 79. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Seznam použitých internetových zdrojů

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, online, [cit. 2023-02-17] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372813/Anal%C3%BDza+zahrani%C4%8Dn%C3%ADch+studi%C3%AD_KOMPETENCE+4.0.pdf/d163120d-37b3-c5f1-809e-de56d31cc8d7

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, online, [cit. 2022-12-13] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, [online], [cit. 2023-02-07] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372813/Anal%C3%BDza+zahrani%C4%8Dn%C3%ADch+studi%C3%AD_KOMPETENCE+4.0.pdf/d163120d-37b3-c5f1-809e-de56d31cc8d7

Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, online [cit. 2022-12-17] Dostupné z: <https://www.ospod.cz/informace/legislativa/vztahujici-se-k-socialne-pravni-ochrane-deti/>

Ministerstvo vnitra české republiky, [online], [2023-01-24]) Dostupné z: <https://www.google.com/search?q=spole%C4%8Dn%C3%A9+stanovisko+mpsv+a+mv+%C4%8Dr&oq=spole&aqs=chrome.1.69i57j35i39j0i433i512j46i67j0i512j69i61j69i60i2.6801j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Slovník cizích slov [online], [cit. 2022-12-05]) Dostupné z: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=socializace&typ_hledani=prefix

SEZNAM ZKRATEK

SPOD	-	Sociálně-právní ochrana dětí
OSPOD	-	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
MPSV	-	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	-	Ministerstvo vnitra
NNO	-	Nestátní neziskové organizace
NRP	-	Náhradní rodinná péče
IPOD	-	Individuální plán ochrany dítěte
VŠ	-	Vysoká škola
VOŠ	-	Vyšší odborná škola
ZDVOP	-	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZZOZ	-	Zkouška zvláštní odborné způsobilosti

SEZNAM TABULEK

Seznam tabulek

<i>Tabulka č. 1 Přehled respondentů</i>	<i>33</i>
<i>Tabulka č. 2 Výsledky výzkumu.....</i>	<i>35</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník.....	1
Příloha B - Informovaný souhlas	II
Příloha C - Dopis Profesní komory	III

Příloha A – Seznam otázek k rozhovorům

1. Věk
2. Pohlaví
3. Praxe v oblasti SPOD
4. Dosažené pomaturitní vzdělání
5. Jak využíváte vzdělání získané v souvislosti s odbornými předpoklady k výkonu SPOD dle zákona o sociálních službách?
 - Setkala jste se s tématy, které v SPOD můžete využít?
 - V jakém rozsahu? (byl dostatečný nebo nedostatečný pro výkon SPOD)
6. Jak využíváte jiné vzdělání či zkušenosti ze své praxe či života při výkonu SPOD?
7. V rámci odborné práce v sociální oblasti je také povinnost průběžného odborného vzdělávání. Jak vám systém vzdělávání vyhovuje v jeho obsahu a rozsahu?
 - Považujete jej za nutnost pro udržení a posilování odborných kompetencí?
 - Využíváte své odborné praxi poznatky z průběžného vzdělávání?
8. Jak hodnotíte nutnost akreditace u školících témat?
 - Je nabídka akreditovaných kurzů dostatečná v souvislosti s požadavky měnící se praxe?
 - Máte nějaký nápad jak případně průběžné vzdělávání pozměnit či doplnit?
 - Máte možnost vlastního výběru témat, nebo je Vám téma vzdělávání doporučeno či nařízeno? Co upřednostňujete?
9. Probíhá na oddělení, kde pracujete supervize a intervize?
10. Chcete se vyjádřit ohledně vzdělávání v sociální oblasti (SPOD) k něčemu, na co jsem se neptala?

Příloha B - Informovaný souhlas

Informovaný souhlas se týká bakalářské práce na téma Sociálně-právní ochrana dětí z pohledu pracovníka OSPOD s důrazem na aspekt vzdělávání na území hlavního města Prahy.

Cílem je zmapovat, jak sociální pracovníci OSPOD vnímají v regionu hlavního města Prahy, vnímají vzdělávání pro svůj profesní rozvoj. Po dobu rozhovoru se Vás budu na Vaše osobní zkušenosti z této oblasti.

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro výzkumný projekt ve formě audio nahrávky rozhovoru, ze které bude použit přepis.

Děkuji za pozornost věnovanou následujícím informacím a žádám Vás o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí ve výzkumu.

Podpis:

1. Já, níže podepsaná, souhlasím se svou účastí ve výzkumu a poskytnutím výzkumného materiálu podle obecného nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR).

2. Byla jsem informována o cílech výzkumu, o jeho postupech a o tom, co se ode mě očekává.

3. Porozuměla jsem tomu, že svou účast ve výzkumu mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve výzkumu je dobrovolná.

4. Mé osobní údaje budou uchovány s plnou ochranou důvěrnosti. Při vlastním provádění výzkumu mohou být osobní údaje poskytnuty dalším subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů, tedy jako anonymní data nebo s mým výslovným souhlasem. Výzkumnice se také zavazuje svou mlčenlivostí o osobních údajích účastníků výzkumu.

Podpis respondenta:

Příloha C - Dopis profesní komory

Ministerstvo práce a sociálních věcí

K rukám ministra práce a sociálních věcí

K rukám ředitelky Odboru rodinné politiky

a ochrany práv dětí

K rukám vedoucí oddělení koncepce ochrany

V Praze dne 15. 7. 2022

Vážený pane
ministře, Vážená paní
ředitelko, Vážená paní
vedoucí,

Profesní komora sociálně právní ochrany dětí (dále jen „PKSPOD“) vyslovuje poděkování za zasláný „pozdrav“ pracovníkům OSPOD obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (dále jen „OÚ ORP“) od pana ministra. Děkujeme i za možnost realizovaných diskusí profesní organizace s pracovníky MPSV. Společnými setkáními na MPSV rezonovalo opakovaně zásadní téma, kterým je fluktuace pracovníků OSPOD.

Alarmující personální situace na OSPOD – Příčiny a důsledky

PKSPOD dlouhodobě upozorňuje na personální nedostatečnost na OSPOD. K současnému přípisu, ale též i k návrhu na řešení situace, nás přiměla řada velmi smutných a bohužel podobných příběhů, ze všech koutů ČR, se kterými se na nás naše kolegyně a kolegové obrací. OSPODy jsou dlouhodobě personálně poddimenzované a nekonečně dlouho vyhlášená výběrová řízení na pracovní pozice OSPOD zůstávají mnohdy zcela bez odezvy. Tento stav je demotivující pro stávající pracovníky, kteří rovněž již prokazatelně hledají jiná pracovní uplatnění. PKSPOD je nucena co nejnaléhavějším způsobem upozornit MPSV,

že výkon SPOD v ČR prostřednictvím OSPOD je vážně ohrožen, protože pracovníků OSPOD je dlouhodobě nedostatek a stávající, permanentně zastupující pracovníci nevnímají bezpečné pracovní prostředí. Zhoršující se personální nedostatečnost způsobuje, že OSPOD již nevykonávají naprosté většině SPOD tak, jak si možná nadřízené orgány představují, ale ve skutečnosti jen

„hasí“ již rozběhnuté největší problémy.

Děkujeme, vážený pane ministře, za vyjádřený respekt k profesi na OSPOD a děkujeme, že uvádíte, že odpovědnost za ochranu ohrožených dětí nese stát a vykonává ji, dle Vašeho sdělení, prostřednictvím pracovníků OSPOD. Je nám nesmírně líto, že musí PKSPOD na tyto teze reagovat upozorněním, že nezmění-li se přístup k pracovníkům OSPOD právě ze strany státu, nebude mít brzy stát žádný nástroj, kterým by tuto činnost vykonával. Pan ministr popisuje ve svém příspěvě složitost nových předpisů, což však zdaleka není to, co by kolegy a kolegyně na OSPODech trápilo nejvíce. Jakkoli dříve by se k nim zřejmě aktivně vyjadřovali, byť třeba i nesouhlasně, vnímáme i v tomto směru od svých kolegů a kolegyň jakousi apatii a nechuť jakkoli participovat na čemkoli novém. Důvodem může být skutečnost, že je nejvíce trápí, kdo bude nové, ale konečně i starší předpisy realizovat a kdo bude přijímat onu signalizovanou intenzivní metodickou podporu prostřednictvím MPSV a krajů. Nechuť kvalifikovaných pracovníků setrvávat na stávajících pozicích je alarmující.

PKSPOD je bohužel nucena upozornit na skutečnost, že pracovníci OSPOD, jejichž práci významně poznamenaly již dlouhodobě stálé faktory, jako je nedůstojné společenské postavení, platové podhodnocení oproti sociálním službám, profesní nejistota, kdy například dnes nikdo ani neví, zda mu vůbec ještě platí, anebo zítra bude platit jeho vzdělání a kvalifikace, či uznaná ZOZ, covidový režim a značně ztížené pracovní podmínky v první linii a konečně válka na Ukrajině

a znovu nasazení OSPODů k ruce Ministerstvu vnitra, jsou pracovníci OSPOD vyčerpáni nastavení k odchodům z této profese.

PKSPOD vyjadřuje na základě sdělení svých kolegů a kolegyň, i na základě některých neuvážených vyjádření a doporučení nadřízených orgánů, které si zřejmě vůbec neuvědomují, jaký dopad mohou mít jejich zmatečná vyjádření na práci OSPOD a výkon veřejné zprávy, obavu, že se otevírají i nůžky mezi vedením SPOD na všech úrovních a OSPODy samotnými.

S politováním, ale korektně, musíme konstatovat, že není zdaleka automatické, že by OSPODY profesně důvěřovaly svým nadřízeným orgánům. PKSPOD má zájem na efektivní a vysoce odborném způsobu výkonu SPOD a stabilitu celého systému. Klade si tedy otázky proč by někdo měl vykonávat činnost na OSPOD a co mu tato profese nabízí? Bohužel, ani my, příznivci a fandové OSPOD odpověď neznáme. K oprávněně požadované vysoké odbornosti, odpovědnosti a psychické náročnosti nepřiléhají v nabídce státu žádné protinávhrhy, přínosy a benefity.

Ten, kdo nezná aktuální stav v přímé linii na OSPOD, si jen těžko dokáže představitv současné době, byť jen jeden den práce na OSPOD. Kolik dotazů, emailů, rozhovorů, dotazníků, drobných odpovědí občanům, organizacím, nadřízeným orgánům, kolik povinností k úřadu, na kterém vykonávají SPOD (např. zajišťování voleb), má pracovník OSPOD, aniž by vůbec mohl otevřít spis a věnovat se situaci dítěte neboli svojí práci.

S přicházející novelou zákona 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“), vyvstala (již před lety) snaha, a nyní přichází i šance ukotvit práci zaměstnanců OSPOD a zajistit jim důstojné podmínky pro jejich pracovní a profesní růst. V současné době čelíme jako zaměstnanci OSPOD masivnímu odlivu pracovníků a na některých OSPOD (dle našeho zjištění) chybí již více než polovina žádoucího počtu zaměstnanců (pokud to poměříme stanoveným kritériem 4b) Standardů kvality SPO pro OSPOD). Tento masivní odliv zaměstnanců je způsobem několika faktory:

Nedůstojné platové ohodnocení zaměstnanců, které je menší, než u pracovníků v sociálních službách. Bránění postupu do vyšších platových tříd ze strany některých tajemníků, velmi malé pensum odměn, které se váže k mimořádně dobře splněným úkolům, které zaměstnanci plní při výkonu SPOD (což je například i dlouhodobý podstav na OSPOD).

Opakované změny v otázce kvalifikačních předpokladů a plnění zvláštní odborné způsobilosti (srvn. posledně při vydání Metodiky k transferu, novelizace Katalogu pracíapod.)

Amatérské řízení některých úřadů OÚ ORP, kdy tajemníci brání zaměstnancům v tom, aby měli zaměstnanci přiznané 11. platové třídy, anebo právě na základě poslední metodiky k transferu stále nutí někteří tajemníci pracovníky OSPOD s uznanou rovnocenností ZOZ, aby ji

složili, či aby plošně a povinně skládali ZOZ ohledně přestupků na úseku SPOD, bez ohledu na fakt, že k Metodice byl vydán dodatek č. 1 ministra práce a sociálních věcí.

Neexistující kariérní postup zaměstnanců OSPOD.

Neexistující garance jakéhokoliv profesního růstu a jistoty.

To jsou jenom některé závažné problémy, které OSPOD oslabují a v neposlední řadě začínají ohrožovat i samotné zajištění výkonu SPOD na území ČR. Z OSPODů odcházejí vysoce kvalifikovaní lidé s dlouholetou zkušeností a další mladí sociální pracovníci nemají o práci na OSPOD zájem, neboť dle jejich slov je to profese náročná a plná odpovědnosti bez jakýchkoli jistot.

Možnost řešení a navržená opatření a garance pro pracovníky OSPOD

Při reflexi neutěšené situace na OSPOD se PKSPOD zaměřila na některé výstupy z projektů ESF, které MPSV realizovalo a konstatujeme, že byly tyto výstup pro PKSPOD inspirativní. PKSPOD navázala na níže uvedené strategické dokumenty MPSV:

1. Závěrečná zpráva z pilotního ověření celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD z 12. 1. 2019. (<http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/zaverecna-zprava-z-pilotniho-overeni-celozivotniho-vzdelavani-pracovniku-ospodfinal>), která byla výstupem klíčové aktivity č. 3: Celoživotní vzdělávání pracovníků OSPOD, konkrétně její podaktivity: "Pilotní ověření systematického výběru kurzů v rámci celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD".
2. Analýza dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD: (<http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-dalsiho-vzdelavani-pracovniku-ospod-1>)
3. Celoživotní vzdělávání pracovníků OSPOD: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/celozivotni-vzdelavani-pracovniku-ospodfinal102017>

V tomto duchu a na základě výše uvedených výstupů z projektů MPSV bychom chtěli požádat MPSV o skutečné aktivní zapojení do řešení výše popsaného vážného problému, kterým čelí OSPODy na OÚ ORP a včlenění níže vypsanych garancí pro zaměstnance OSPOD do aktuálně projednávané novely ZSPOD, Katalogu prací a dalších legislativních předpisů. Navrhujeme tato opatření pro OÚ ORP, která dle našeho názoru povedou ke stabilizaci agendy SPOD po stránce personální, kariérní a odborné:

- 1. Náborový příspěvek pro nové zaměstnance:** Je nezbytně nutné okamžitě ukončit odliv pracovníků OSPOD rychlým a motivačním řešením, ke kterému sahá i řada jiných profesí.¹ PKSPOD navrhuje garantovat **nově** přijímaným zaměstnancům náborový příspěvek ve výši max. **300.000,-Kč**, který by byl rozvržen do dvou částí po zkušební době: 1) po skončení tříměsíční zkušební doby (100.000,-Kč) a 2) zbytek náborového příspěvku postupně vyplácet ve dvou částkách v následujících šesti letech působení na místě příslušném OSPOD: po skončení třetího roku 100.000,-Kč a po skončení 6 roku 100.000,-Kč.
 - 2. Dovolena nad rámec řádné dovolené ve výši 10 pracovních dnů pro stávající zaměstnance. Nově příchozím by nabývaly dny volna postupně (př. za každý odpracovaný rok, jeden den dovolené navíc).** Takový krok by stabilizoval a odměnil již stávající kvalifikované pracovníky, kteří nedosáhnou na náborový příspěvek a současně bude působit motivačně pro setrvání nových zaměstnanců v oboru.
 - 3. Věrnostní příspěvek budoucích stávajících zaměstnanců:** Po každých 5 letech (100.000,-Kč), po 10 letech praxe na OSPOD (200.000,-Kč). Po dobu čerpání náborového příspěvku nebude možné čerpat tento věrnostní příspěvek.
 - 4. Věrnostní příspěvek pro stávající zaměstnance před zavedením profesního a kariérního systému:** praxe 5 let na OSPOD 100.000,-Kč, praxe na OSPOD 10 a více let 200.000,-Kč.
-

¹ Náborové příspěvky nejsou doménou jen soukromých firem. Využívá je například Policie ČR a Armáda ČR. Některé kraje a některé nemocnice zvýší náborový příspěvek od příštího roku až na 1.000.000, -Kč pro lékaře s atestací, bez atestace bude moci lékař nově získat až 300.000 korun. Všeobecná sestra může získat až 90.000 korun, doposud to bylo 80.000 korun. Policisté budou moci získat náborový příspěvek ve výši od 150.000, -Kč do 300.000, -Kč (Policie ČR a Městská Policie v některých městech).

5. **Institut 10 sabatických pracovních dnů jednou za 2 roky²:** Garantovat zaměstnancům OSPOD povinnost využít institutu sabatických pracovních dnů po 2 letech praxe a dále každé dva roky, které budou sloužit pro samostudium, sebevzdělání a případně psychohygienu. Mohou být využity buď jednotlivé dny dle potřeb dotyčného pracovníka, či v kuse najednou.
6. **Zajištění administrativní podpory pro sociální pracovníky:** Garantovat zaměstnancům OSPOD po jednom roce praxe na OSPOD administrativní podporu, která by byla určena všem stávajícím zaměstnancům (jednalo by se o jeden plný pracovní úvazek administrativní síly na 4 zaměstnance OSPOD). Zaměstnanci se budou moci podstatně lépe zaměřit na svoji skutečnou činnost, tj. tedy na ohrožené děti, jednotlivé kauzy, vyhodnocování situace ohrožených dětí.... S tím úzce souvisí i celkové administrativní zjednodušení vedení spisové dokumentace ve Směrnici (v tomto duchu děkujeme MPSV za plánovanou změnu Směrnice), případně Směrnici o vedení spisové dokumentace zrušit a upravit tuto část vyhláškou. Administrativní pracovník by vykonával administrativní práce (založení spisové dokumentace, sledování dodržování formalizované podoby této dokumentace, případně dodržování postupů standardů kvality, odesílání pošty, správa rejstříků (pokud nějaké v budoucnosti budou, třídění došlé pošty apod.).

Úprava finančních prostředků, jejich navýšení a plošná garance 11té platové třídy pro všechny zaměstnance OSPOD.

7. **Navýšení prostředků na odměny:** Vyčlenit dostatečné finanční prostředky na odměňování v transferu na výkon SPOD. Prozatím jsou zaměstnanci OSPOD v přenesené působnosti limitováni libovůlí některých tajemníků a vedení měst a nejsou jim garantovány platové ani kariérní postupy.
8. **ZOZ:** PKSPOD vítá i začlenění povinnosti mít zkoušku zvláštní odborné způsobilosti do

připravované novely zákona, tj. do ZSPOD, ale ta musí být navázána na další profesní a kariérní růst. Složení zvláštní odborné způsobilosti by mělo být garantováno do

² Placené volno poskytované ze strany zaměstnavatele za účelem vědecké práce, sebevzdělávání, nebo psychohygieny.

6 měsíců od nástupu na pracovní místo. Do té doby by nemohl zaměstnanec vykonávat agendu SPOD.

9. **Akreditační systém praxe zaměstnance SPOD:** Stanovení kariérního postupu pracovníka SPOD založeného na akreditačním systému, kdy by pracovník měl prokázat znalost všech agend, které souvisí s výkonem SPOD, nikoliv však formou zkoušek, ale **formou praxe v dané agendě** (kuratela, terénní sociální práce, výkon kolizního opatrovnictví, náhradní rodinné péče). Na tento systém by mělo být navázáno i finanční ohodnocení, za každou akreditaci by náležela jednorázová finanční odměna ve výši **10.000, -Kč**. Splnění všech akreditací by mělo předřadit na přední místa uchazeče o vedoucí pozice, či metodiky v SPOD. SPOD je výkonem veřejné správy a stát přitom nemá vliv na výběr pracovníků, kteří výkon SPOD v daných regionech určují. Tímto drobným opatřením by mohl alespoň garantovat, že tyto klíčové pozice budou obsazovány osobami se znalostí chodu a fungování OSPOD a všech jeho agend. Pokud tedy bude zaměstnanec OSPOD akreditován ve všech agendách, které jsou výkonem SPOD (NRP, terénní sociální práce a syndrom CAN, kurátor, zajištění výkonu opatrovnictví/poručenství) mohl by obdržet až **40.000, -Kč** za všechny tyto pozice a jejich splnění. Pracovník bude mít k dispozici na personálním odboru svého úřadu vyplněnou akreditační kartu, která bude prokazovat plnění akreditací v rámci jednotlivých agend SPO.
10. **Vyspecifikování samostatné role kolizního opatrovníka** na OSPOD jakožto zvláštní pozice, která si zaslouží potřebnou podporu, podobně jako je tomu u pracovníka zaměřující se na syndrom CAN (viz kritérium 4c SQ SPO).
11. **Garance kurzů pro sociální pracovníky (dle jejich potřeb) nad rámec 6 dnů vzdělávání v rámci akreditovaných kurzů MPSV (kritérium 6b) a 6c) SQ SPO)** a možnosti zvyšovat si dovednosti účastí **na terapeutických a mediačních kurzech** s možností finančního hrazení z transferu. Částka za zvolené kurzy by měla být

vyspecifikována: navrhujeme do výše **50.000, -kč /rok**. Tyto specifické kurzy by měly být vyspecifikovány v rámci individuálního vzdělávacího plánu daného konkrétního zaměstnance dle kritéria 6b) SQ SPO.

12. **Garance individuální supervize pro každého zaměstnance OSPOD:** Garance pravidelné možnosti zajištění individuální supervize (1x měsíčně) pro každého zaměstnance OSPOD.
13. **Garance péče o psychohygienu zaměstnanců OSPOD** – Garance využití psychologa pro každého zaměstnance OSPOD – resp. vyčlenit finanční částku v transferu na zajištění individualizované psychologické podpory pracovníků SPOD dle potřeb daných zaměstnanců OSPOD.
14. **Den placeného volna po pohotovostním týdnu** – Po každé době pohotovosti (týdenní doby pohotovosti) při výkonu SPOD garantovat ze zákona zaměstnanci jeden den volna na zotavení (lze upravit dle náročnosti lokality OSPOD).
15. **Ustanovit Profesní komoru sociálně – právní ochrany dětí** ze zákona jako profesní těleso vytvořené pro pracovníky SPOD ze zákona. Profesní komora by pak mohla plnit naplno odbornou i osobní podporu zaměstnancům OSPOD. Mohla by být daleko aktivnější

a profesionálnější v intervencích na jednotlivých OSPODech, ať už coby krizového týmu, který bude pracovat s OSPODem, kde se přihodí jakékoli neštěstí v souvislosti s dítětem, tak i co do zjišťování a šíření dobré praxe. Profesní komora by rovněž mohla doporučovat odebrání benefitů opakovaně neúspěšným OSPODům a mohla by být skutečným garantem kvalitního vzdělávání pracovníků OSPOD. Ještě mnoho jiného by profesní organizace mohla vykonávat ve spolupráci s MPSV, ku prospěchu ochrany dětí v ČR. V tomto ohledu by profesní komora garantovala profesní a karierní růst svých členů podobně jako je tomu například u profesní komory sociálních pracovníků v Anglii, či ve Skotsku (Social Work England, Social Work Scotland³), kdy existují profesní a karierní standardy jednotlivých sociálních pracovníků. Členství v profesní organizaci by bylo povinné ze zákona.

16. Dále bychom rádi navrhli, aby do ZSPOD byly zahrnuty veškeré kvalifikační podmínky výkonu sociální práce na OSPOD a garantovány výše uvedené kvalifikační předpoklady sociálního pracovníka, včetně popisu systému karierního a profesního rozvoje.

Podmínkou pro výkon práce ve SPOD, která bude mít jakýkoli metodický, či jinak určující charakter pro OSPOD (na úrovni krajského úřadu a MPSV) bude vyplněná atestační karta, anebo minimálně roční stáž na OSPOD. Pracovník, který bude uvedenou pozici vykonávat déle jak 5 let bude povinen jednou za 3 roky absolvovat doplňující stáž na OSPOD v délce jednoho měsíce.

Finanční náročnost

Zaměstnanec OSPOD – 11. platová třída	Počet	Částka	Hrazeno z:
Náborový příspěvek pro nové zaměstnance	1) po skončení zkušební doby 2) po 3 letech praxe na OSPOD 3) Po 6 letech praxe na OSPOD	300.000, -Kč	transfer
Dovolena nad rámec řádné dovolené	10 pracovních dnů		transfer
Věrnostní příspěvek budoucích stávajících zaměstnanců	Po 5 letech praxe na OSPOD	100.000, -Kč	transfer
Věrnostní příspěvek budoucích stávajících zaměstnanců	Po 10 letech praxe	200.000, -Kč	transfer
Věrnostní příspěvek stávajících pracovníků před zavedením profesního a kariérního systému:	za odpracovaných 5 let	100.000, -Kč	transfer
Věrnostní příspěvek stávajících pracovníků před zavedením profesního a kariérního systému:	za odpracovaných 10 let	200.000, -Kč	transfer
Institut placených 10	Jednou za 2 roky		transfer

sabatických pracovních dnů jednou za 2 roky			
Pravidelné odměny za mimořádné zásluhy			transfer
Hrazení nákladů na zajištění zkoušky ZOZ	V průběhu 6 měsíců		transfer
Den placeného volna po každém výkonu pohotovosti (v týdenním cyklu)			transfer
Akreditační systém praxe zaměstnance SPOD ve 4 agendách (NRP, kuratela, terénní sociální práce, opatrovník)	1x 10.000,-Kč	40.000,-Kč	transfer
Kurzy pro sociální pracovníky (dle jejich potřeb pro výkon jejich profese dle navrženého Individuálního vzdělávacího plánu – (kritérium 6b a 6c SQ SPO) nad rámec 6 dnů vzdělávání v rámci akreditovaných kurzů MPSV (terapeutické a mediační kurzy)	1x za rok	Do výše 50.000,-Kč/kurz	transfer
Individuální supervize pro každého zaměstnance OSPOD	1x měsíčně (12x za rok)		transfer
Využití odborných služeb psychologa pro zajištění psychohygieny zaměstnanců dle 6d) SQ SPO	6x za rok		transfer
Den placeného volna po týdenní pohotovosti			transfer

II. Očekávaný výsledek takto navržených garancí

PKSPOD závěrem uvádí, že je si vědoma množství požadavků, počet je však dán tím, že dosud nebylo poskytnuto pracovníkům OSPOD vůbec nic, což není vinou těch, kteří OSPOD vykonávají. PKSPOD je přesvědčena, že se jedná o souhrn požadavků, které ve svém celku:

Zaplní rychle volná pracovní místa na OSPOD.

1. Zafixují zapracované pracovníky.

Motivují je k jejich sebevzdělávání a setrvání v profesi.

2. Ovlivní i odbornou kvalitu vedení samotných OSPOD.

Závěr

PKSPOD je si vědoma, že mohou existovat jiná a lepší řešení a uvítala by, aby MPSV buď převzalo návrh PKSPOD, anebo aby nabídlo vlastní, lepší alternativu. Podstatné však je, aby MPSV učinilo prokazatelné a aktivní kroky k tomu, aby výše uvedené, či obdobné garance včlenilo do ZSPOD. PKSPOD věří, že právě končící apel profesní organizace bude správně pochopen. Nemá žádnou jinou ambici a cíl, než zkvalitnění a profesionalizaci nádherné profese, která je však na hranici zániku. Děkujeme za pozornost a čas a dovoluujeme si vyjádřit důvěru MPSV, že se mu podaří oprávněné podněty pro pracovníky OSPOD prosadit do zákonnépodoby.

Jsme ochotni o výše uvedených věcech i nadále s MPSV spolupracovat jako doposud a společně nastavit systém SPOD tak, aby se zkvalitnil výkon SPOD a pro pracovníky SPOD byly dány garance zmíněné výše.

S úctou

Zdenka
Křížová
Předsedkyně
PKSPOD

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Barbora Vrublová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Sociálně-právní ochrana dětí z pohledu pracovníka OSPOD s důrazem na aspekt vzdělávání na území hlavního města Prahy

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh:¹ 46

Celkový počet stran příloh:² 13

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: Doc. Lukáš Stárek,
